

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

2

2021

ročník 73

Cena 40 Kč

KNIHOVNY V NOVÉM

- Městská knihovna Mělník ve zrekonstruovaných prostorách Domu služeb
- Knihovna jako scéna komunitního života – názor architekta

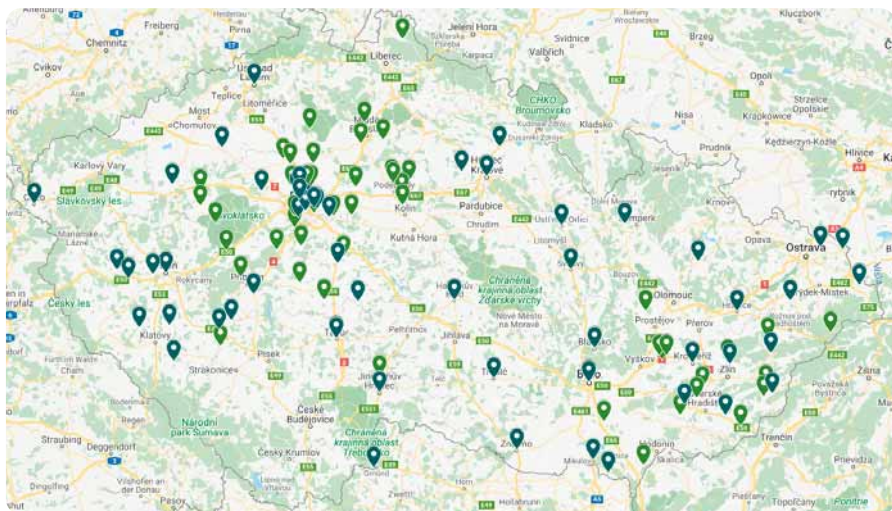
UDRŽITELNOST ROZVOJE V KNIHOVNÁCH

- Cesta k Cílům udržitelného rozvoje
- Knihovny se připravují na příchod nové generace uživatelů
- Jak udržet udržitelnost?

Poděkování ministra kultury knihovníkům

Knihovní mapa světa – projekt IFLA

Jak testovat přístupnost webu
Výpůjčky notebooků v knihovně
Čtenářské akce pro děti a regionální knihovny

Obecní knihovna Rajnochovice
s. 68

↑ **Momentka z akce k vyhlášení nejlepšího čtenáře (2020); děti s obrázky doporučujícími četbu svým kamarádům**

Foto: Dita Uhřiková

Jak udržet udržitelnost? s. 49–51

↑↑ **Piktogramy Cílů udržitelného rozvoje (SDGs)**

Obr.: OSN – verze CZ

↑ **Knihovny v ČR, které mají zájem o téma udržitelnosti (mapa)**

Zdroj: <https://www.google.com/maps/d/u/0/edit?mid=1De-iS8ahLV0ysZyWUxreltcj7TonVDuH>

Samoobslužné výpůjčky notebooků v knihovně s. 57–59

↑ **Instalace boxů pro samoobslužné výpůjčky notebooků** Foto: Klára Rösslerová

Čtenářské akce pro děti a regionální knihovny (nejen) v době karantény
s. 64–66

↑ **Kostymérna Knihovny Třinec**

Foto: Ivana Hlaváčová

↑ **Terminál s dotekovým displejem, jehož prostřednictvím uživatel ovládá uzamykatelné boxy**

Foto: Martin Hundák

- 43 **Poděkování ministra kultury knihovníkům** | Lubomír Zorálek
Téma – **Udržitelnost rozvoje v knihovnách**
- 44 **Cesta k Cílům udržitelného rozvoje** | Ondřej Hudeček
- 46 **Knihovny se připravují na příchod nové generace uživatelů** | Ondřej Brom
- 49 **Jak udržet udržitelnost?** | Eliška Bartošová
- 52 **Ze zahraničí** **Knihovní mapa světa – IFLA Library Map of the World** | Dana Smetanová
Využití nových technologií
- 54 **Jak testovat přístupnost webu (1. část)** | Radek Pavlíček
- 57 **Samoobslužné výpůjčky notebooků v knihovně (1. část)** | Tomáš Vejvoda
- 63 **Změněná podoba registračních kartiček** | Marcela Güttnerová
- 60 **Recenze** **Přístupné webové stránky – příručka pro knihovny** | Eva Cerniňáková
Regionální činnost knihoven
- 64 **Čtenářské akce pro děti a regionální knihovny (nejen) v době karantény (I. část: Knihovna Třinec)** | Ivana Hlaváčová, Marek Timko
- 67 **Události** **Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě 2020 (21. ročník konference)** | Aleš Brožek
- 68 **Knihovny v malých obcích** **Obecní knihovna Rajnochovice** | Dita Uhřiková
- 69 **Inspirace** **Biblioterapie aneb Léčivé účinky četby** | Petra Hermanová
- 70 **Knihovníci – literární tvůrci** **Jak napomoci četbě Aloise Jiráska** | Jaroslav Císař
- 71 **Neušlo nám** **Jak na Rok udržitelnosti v knihovnách?** | Eliška Bartošová
Knihovny v novém
- 72 **Městská knihovna Mělník ve zrekonstruovaných prostorách Domu služeb** | Hana Lumpeová
- 74 **Agora aneb Knihovna jako scéna komunitního života** | Tomáš Hořava
- 78 **Psal se jinde** | Renáta Salátová
- 79 **Ze světa** | Roman Giebisch
- 80 **Literární výročí** **Březen** | Milan Valden

Popiska k titulní straně obálky:
Pohled do nové čítanky časopisu
Městské knihovny Mělník

Foto: Tomáš Hořava

ELEKTRONICKÁ VERZE A ARCHIV ČTENÁŘE — <https://svkkl.cz/ctenar>

CONTENTS

- 43 **Culture Minister thanks librarians** | Lubomír Zorálek
Topic – **Sustainable development at libraries**
- 44 **The road to the Sustainable Development Goals** | Ondřej Hudeček
- 46 **Libraries prepare for the arrival of a new user's generation** | Ondřej Brom
- 49 **How can sustainability be maintained?** | Eliška Bartošová
From abroad
- 52 **World library map – IFLA Library Map of the World** | Dana Smetanová
Using new technologies
- 54 **How to test website accessibility (Part 1)** | Radek Pavlíček
- 57 **Self-service notebook loans at the library (Part 1)** | Tomáš Vejvoda
- 63 **Changes in the form of registration cards** | Marcela Güttnerová
Reviews
- 60 **Accessible web pages – handbook for libraries** | Eva Cerniňáková
Regional activity at libraries
- 64 **Readers' events for children and regional libraries (not only) under quarantine (Part I: Třinec Library)** | Ivana Hlaváčová, Marek Timko
- 67 **Events** **Archives, libraries and museums in the digital world 2020 (21st annual conference)** | Aleš Brožek
Libraries in small municipalities
- 68 **Rajnochovice Municipal Library** | Dita Uhřiková
Inspiration
- 69 **Bibliotherapy: The therapeutic effects of reading** | Petra Hermanová
Librarians – literary creators
- 70 **How to encourage reading of Alois Jirásek** | Jaroslav Císař
- 71 **It did not escape us** **Sustainability Year: How to make it happen at libraries** | Eliška Bartošová
Libraries anew
- 72 **Mělník Town Library in the reconstructed Services Centre** | Hana Lumpeová
- 74 **Agora or the library as a stage for community life** | Tomáš Hořava
- 78 **Written elsewhere** | Renáta Salátová
- 79 **From the World** | Roman Giebisch
- 80 **Literary anniversaries** **March** | Milan Valden

INHALT

- 43 **Danken des Kulturministers Bibliothekaren** | Lubomír Zorálek
Thema – **Nachhaltige Entwicklung in Bibliotheken**
- 44 **Weg zu den Zielen der Nachhaltige Entwicklung** | Ondřej Hudeček
- 46 **Die Bibliotheken bereiten sich für den Einzug der neuen Benutzergeneration** | Ondřej Brom
- 49 **Wie kann man Nachhaltigkeit halten?** | Eliška Bartošová
Aus dem Ausland
- 52 **Bibliothekarische Weltkarte – IFLA Library Map of the World** | Dana Smetanová
Benutzung der neuen Technologien
- 54 **Wie kann man Weberreichbarkeit testen (1. Teil)** | Radek Pavlíček
- 57 **Die Selbstbedienungsausleihe den Laptops in Bibliotheken (1. Teil)** | Tomáš Vejvoda
- 63 **Die geänderte Form der Registrierungskarten** | Marcela Güttnerová
Rezension
- 60 **Zugängliche Webseiten – Handbuch für Bibliotheken** | Eva Cerniňáková
Regionalaktivitäten der Bibliotheken
- 64 **Die Leseraktivitäten für Kinder und Regionalbibliotheken (nicht nur) in der Quarantäne Zeit (I. Teil: Třinec Bibliothek)** | Ivana Hlaváčová, Marek Timko
- 67 **Ereignisse** **Archive, Bibliotheken, Museen in der digitalischen Welt 2020 (21. Konferenzjahrgang)** | Aleš Brožek
Bibliotheken in kleinen Dörfern
- 68 **Gemeindebibliothek in Rajnochovice** | Dita Uhřiková
Inspiration
- 69 **Bibliotherapie oder Heilwirkung des Lesens** | Petra Hermanová
Bibliothekare – Literarische Schöpfer
- 70 **Wie kann man das Lesen der Bücher von Alois Jirásek anregen** | Jaroslav Císař
Das ist uns nicht entgangen
- 71 **Wie kann man das Jahr von Nachhaltigkeit schaffen?** | Eliška Bartošová
Bibliotheken in neuem Mantel
- 72 **Die Stadtbibliothek in Mělník gibt es in neuen Räumen des Dienstgebäudes** | Hana Lumpeová
- 74 **Agora oder Bibliothek als die Szene des Kollektivlebens** | Tomáš Hořava
- 78 **Es wurde woanders geschrieben** | Renáta Salátová
- 79 **Aus der Welt** | Roman Giebisch
- 80 **Literarische Jahrestage** **März** | Milan Valden

OD REDAKČNÍHO STOLU

Milé čtenářky, milí čtenáři, udržitelny rozvoj – téma únorového čísla... Ještě si pamatuju, jak jsem chodila v oblečení po svých sestřenicích, na zahradě jsme měli několik kůlen, ve kterých byla pečlivě srovnána různá prkýnka, odřezky, zbytky stavebního materiálu, starší nábytek, který už se nešel domů, kovové součástky všeho druhu a množství jánevimčehoještě. Vedle kůlen včelíny, za domem úzká ulička mezi záhony, pokrývajícími většinu zahradní plochy. Docela mě to štvalo, připadalo mi to málo pěkné. Ale člověk tím načichne.

A vztah ke knihovnám a knihovnictví? Designér Ondřej Brom ve svém článku trefně poznamenává, že *knihovny mají sdílenou ekonomiku zapsanou hluboko ve své DNA*. A tak se na mezinárodní i tuzemské úrovni přihlašují k Cílům udržitelného rozvoje, sbírají informace o této otázce, přispívají do Knihovní mapy světa, přemýšlejí, jak dojít od obecných tezí k praxi všedního dne, sdružují se v neformální skupině pro udržitelnost, nechávají se inspirovat příklady dobré praxe... O tom všem se v novém *Čtenáři* dočtete.

Únorové číslo je bohaté na vize, pohledy „zvenčí“ a obecnější úvahy (snad i proto, že lid knihovnický není v zajetí horečných příprav na množství akcí a je čas se rozhlédnout).

Kromě již zmíněného pohledu designerského přináší i architektský, reprezentovaný příspěvkem Tomáše Hořavy o knihovně světlé, neformální, uvolněné, příjemné, prostorné, prostě – setkavací, komunitní.

Že se kromě více či méně tradičních dokumentů půjčují v knihovnách i další věci, s tím už docela počítáme. Ale nootebooky? A ještě samoobslužně? Neotřelou službu zavedli v Knihovně FF UK – taky počin pro udržitelny rozvoj, přečtete si, tentokrát první část. Neopomeňte se blíže seznámit s příručkou Evy Cerníňákové *Přístupné webové stránky*, kterou představuje sama autorka. Jak přístupnost takových stránek otestovat, se dočtete v první části příspěvku Radka Pavlíčka.

Udržitelny rozvoj je komplexní, trvalá potřeba. Knihovny mají v tomto ohledu co nabídnout. I my tady v redakci věříme, že můžeme přispět svou trochou do mlýna – vzděláváním, informováním o trendech i dobré praxi, možností proniknout i do těch nejmenších poboček a knihoven. Děkuje všem, kteří objednaním ocenili časopis jako přínosný. Někdy jsou s tím spojeny zajímavé příběhy, ale už není místo. Snad někdy příště...

Za redakci s přáním všeho dobrého

PAVLA VLKOVÁ

čtenář MĚSÍČNÍK
PRO KNIHOVNY

2 | 2021 | ročník 73

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace Středočeského kraje,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávky na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641,
272 01 Kladno
tel.: 312 813 154
e-mail: ctenar@svkkl.cz (Jaroslav Císař)
e-mail: ctenar.vlkova@svkkl.cz (Pavla Vlková)

Redakční rada: PhDr. Radek Liška (předseda),
Mgr. Lenka Dostálová, Mgr. Svatomíra Fojtová,
Mgr. Zlata Houšková, Mgr. Veronika Hyblerová
Trachtová, Mgr. Martina Košanová,
Mgr. Lucie Macháčková, Mgr. Petra Miturová,
PhDr. Vít Richter, PhDr. Klára Rösslerová, Ph.D.,
PhDr. Renáta Salátová

Tisk: Calamarus, s. r. o., Pod Táborem 54/10,
199 00 Praha 9

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje
SEND Předplatné, spol. s r. o., Ve Žlíbku 1800/77,
hala A3, 193 00 Praha 9 - Horní Počernice,
tel.: 602 514 779, e-mail: martina@send.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. –
drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.;
SUWECO CZ, spol. s r. o.
Podávání novinových zásilek povoleno
Ředitelstvím poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994
ze dne 20. 6. 1994.
Podávání novinových zásilek bylo povoleno
Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem
dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98.
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč
(dvojčíslo 60 Kč).

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana,
L. K. Permanent, spol. s r. o., pošt. schránka 4,
834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203,
e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 2 €, roční předplatné 22,67 €
(dvojčíslo 2,67 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo
zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 8. 2. 2021.

Číslo vyšlo 15. 2. 2021.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Poděkování ministra kultury knihovnickům...

Vážení knihovníci, milé knihovnice, musím říci, že vlastně skoro po celý rok sleduji vaši zarputilou snahu nenechat se pandemií omezit. Připadá mi docela úžasné, když jsem viděl, jak jste některé biblioboxy přeměnili v rouško-boxy, abyste pomohli těm, co se sháňejí po rouškách. Všiml jsem si toho, jak jste dokázali studentům zpřístupnit digitalizaci tisíce knih, jak jste se snažili dostat v době karantény k těm nejmenším. Všiml jsem si, jak jste vytvářeli způsoby, jak odevzdávat knihy do boxů a jak je vydávat pomocí výdejních okének, prostě celou řadu způsobů, jakými jste o sobě dávali vědět a vlastně jste neustále mysleli na čtenáře a na ty, kteří možná právě v tomto období měli potřebu dostat se ke knihám, a vy jste se snažili jim tuto cestu nějak usnadnit.

To na mě působilo opravdu velmi silně a připadalo mi a stále mi potvrzovalo, že role knihoven u nás je něco, co přetrvává takové krize, i takové obtížné doby, jako je tato. Já dobře vím, že do budoucna to samozřejmě nepůjde bez modernizace a bez pomoci státu, že sít, kterou máme, je něco, na co musí stát myslet. Takže vás chci ujistit, že jednak jsem sledoval váš zápas o život knihoven i v tomto období, a jednak jsem si vědom toho, že do dalšího zápasu budete potřebovat pomoci. Ale především bych vám chtěl teď poděkovat za to, jak jste to zvládali.

Radost mi udělal jeden starosta, kterého jsem navštívil v jedné obci. Řekl mi: *Knihovna? Všechno tady mohu zavřít, ale knihovnu ne, to by mi tady neprošlo*. To bych si přál, aby takových starostů a měst bylo víc, kde je knihovna tak samozřejmou součástí, že si nikdo nedovede představit, že by ji zavřeli. Takže rád bych řekl, že nemám strach o knihovny, protože ony vlastně ukazují v této době, že právě to jsou ta místa, která jsou schopna lidem pomoci. Třeba tím, jak jsem si všiml, že někteří z vás se snažili na počítačích simulovat a ukazovat údaje ze zahraničních zdrojů o tom, jak se vyvíjí situace kolem pandemie, a dávali tak informace široce lidem. To je další věc, do které jste se pustili. Některé knihovny jsem stihl navštívit a aspoň potřásl rukou, pokud to šlo, těm, kteří takto bojovali. V jedné jsem se dokonce skoro nakazil, ale nakonec to dopadlo dobře. V každém případě si přeji, abych vás v letošním roce mohl navštívit víc. Doufám, že se to povede. Já věřím, že začátek asi nebude lehký, ale snad se život začne vracet do normálu a já budu mít možnost třeba po půl roce navštívit některou knihovnu a říci vám to osobně.

Myslím si, že se knihovny nedají, je to vidět a je dobré, aby to věděl i stát, že knihovny jsou sít, která bude k užtku v dobách zlých i v dobách dobrých. Přeji vám v novém roce zdraví, a aby vám letošní rok vrátil čtenáře.

LUBOMÍR ZAORÁLEK,
ministr kultury České republiky

... a jmenování

Počátkem února vybral ministr kultury Lubomír Zaorálek jako nového generálního ředitele Národní knihovny ČR **Mgr. Tomáše Foltýna, Ph.D.**, dosavadního ředitele Odboru správy fondů. Jmenovat do funkce ho bude k 1. 5. 2021. Novému řediteli naší vrcholné knihovnické instituce redakce blahopřeje. Rozhovor s ním uveřejníme v květnovém čísle.

redakce **ČTENÁŘE**

Foto: Eva Hořáková

Cesta k Cílům udržitelného rozvoje

Cesta k uznání naléhavosti ochrany životního prostředí a budování udržitelné budoucnosti byla dlážděna desítkami summitů, konferencí, mezinárodních smluv a memorand. Nabízíme proto jejich stručný přehled i přiblížení agendy organizace IFLA v této oblasti.

POČÁTKY UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

Základní principy, jež měly přispět k ochraně a zlepšení životního prostředí, byly dohodnuty na Konferenci OSN o životním prostředí člověka, konané ve Stockholmu roku 1972. Ve společné deklaraci, přijaté na závěr konference, se státy shodly na tom, že hospodářskou činnost nelze provádět bez ohledu na životní prostředí. V roce 1983 byla jako nezávislý orgán na zasedání OSN ustavena Světová komise pro životní prostředí a rozvoj, do jejíhož čela usedla norská ministerská předsedkyně G. H. Brundtlandová. Výsledkem více než dvouleté práce komise byla zpráva *Naše společná budoucnost*, která ve srovnání se závěry stockholmské konference vyzdvihuje mnohem více problémy v oblasti sociální a ekonomické. Dodnes je ale často citována především proto, že přinesla jednoduchou a všem srozumitelnou definici udržitelného rozvoje. Vymezuje ho jako „takový způsob rozvoje, který uspokojuje potřeby přítomnosti, aniž by oslaboval možnosti budoucích generací naplňovat jejich vlastní potřeby“.

Za další podstatný mezník na cestě k udržitelné budoucnosti lze určitě označit Konferenci o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiru z roku 1992, kde byl přijat i další klíčový dokument, *Agenda 21*, který se na rozdíl od předchozích textů obrací explicitně na všechny: státy počínaje a jednotlivci konče. V preambuli třetího oddílu Agendy, který je věnován „posilování úlohy důležitých skupin“, se konstatuje, že pro dosažení cílů bude *kritickým faktorem angažovanost a opravdové zapojení všech sociálních skupin*. Aby toho bylo možné dosáhnout, je nutným předpokladem zajištění přístupu k potřebným informacím. Odpověď, že by tyto informace měly zprostředkovávat knihovny, v Agendě nenalezneme, ale není vůbec těžké si ji zde představit.

JAK UDRŽITELNÉHO ROZVOJE DOSÁHNOUT?

Jak se v přehledu mezinárodních úmluv v čase blížíme naší současnosti, nabývají jednotlivé dokumenty na konkrétnosti, komplexnosti a mnohem lépe odrážejí globální problémy. Na přelomu milénia se již nediskutovalo o tom, zda se máme jako lidstvo vydat cestou udržitelného rozvoje, či nikoli. O něm téměř nikdo nepochyboval. Klíčové bylo, **jak** ho dosáhnout.

Jeden z nástrojů přinesl v roce 2000 tzv. Summit tisíciletí, tedy plenární zasedání OSN v New Yorku, na kterém byly přijaty Rozvojové cíle tisíciletí (angl. Millennium Development Goals, zkráceně MDGs). Těchto osm konkrétních cílů definovalo celosvětovou agendu v oblasti udržitelnosti do roku 2015, přičemž hlavním cílem bylo odstranění chudoby a zajištění lepších podmínek pro lidi v rozvojových zemích.

Řada konferencí a přijatých mezinárodních dohod jistě znamenala posun k udržitelnější budoucnosti v určitých aspektech, ale celková bilance byla spíše tristní. Svět se na trajektorii udržitelného rozvoje nevydal a dostupné nástroje nedávaly ani naději, že to bude možné. Z tohoto důvodu bylo v roce 2012 rozhodnuto o vypracování Cílů udržitelného rozvoje (angl. Sustainable Development Goals, zkráceně SDGs), které měly nahradit dosluhující Rozvojové cíle tisíciletí. V roce 2015 byly také jako klíčová součást *Agendy 2030* na půdě Valného shromáždění OSN schváleny.

Cíle udržitelného rozvoje pro léta 2015 až 2030 jsou zatím nejkomplexnější rozvojovou strategií, která byla dosud přijata. Na rozdíl od MDGs necílí jen na rozvojové, nýbrž i rozvinuté státy, jednotlivé cíle se navzájem doplňují a tvoří nedělitelný systém. Provázanost jednotlivých cílů znamená, že není možné se soustředit na zlepšení situace v rámci jednoho cíle a nehlédět na negativní důsledky pro možnost naplnění cílů jiných.

IFLA A UDRŽITELNÝ ROZVOJ

Z hlediska knihovnictví je zapotřebí zmínit především cíl č. 16.10 (zajistit veřejnosti přístup k informacím a ochranu základních svobod). Na jeho formulaci se přímo podíleli zástupci IFLA a v roce 2014 ho podpořili signatáři tzv. Lyonského prohlášení o přístupu k informacím a rozvoji.¹ Kvalitní, ověřené a aktuální informace jsou totiž předpokladem naplnění všech Cílů udržitelného rozvoje. Kromě toho nalezneme v textu SDGs cíle explicitně zdůrazňující kvalitní a dostupnou ICT infrastrukturu pro všechny (cíle č. 5.b a 9.c). Zlepšení úsilí na ochranu a záchranu světového kulturního a přírodního dědictví (11.4) je samozřejmě také cíl, který se přímo dotýká základních funkcí knihoven jakožto správců kulturního a znalostního bohatství.

Organizace IFLA vnímá knihovny obecně jako klíčové partnery pro prosazování SDGs a kromě toho, že byla, jak již bylo výše řečeno, u jejich samotného zrodu, také dlouhodobě skrze řadu svých iniciativ propagaci Cílů v knihovnách podporuje. V roce 2016 spustila vlastní advokační program zaměřený na knihovníky a knihovnice, aby se z nich stali aktivní propagátoři SDGs v domovských knihovnách a komunitách. Celosvětové sdílení příkladů osvědčené praxe naplňování jednotlivých cílů v knihovnách probíhá na platformě interaktivní mapy knihoven IFLA² (blíže viz příspěvek na s. 52–53). V září 2018 také IFLA vydala stručná doporučení³, jak mohou knihovny přispět k udržitelnosti. Jedná se zejména o tři oblasti:

1. udržitelný provoz samotných knihoven (technologí, provozu a vnitřních procesů);
2. podpora udržitelnosti v komunitách, kde knihovny působí, tedy vzdělávání pro udržitelnost;
3. podpora výzkumů pro udržitelnost.

Od roku 2008 také v rámci IFLA působí tzv. zájmová skupina pro životní prostředí a udržitelnost (Environment, Sustainability and Libraries – ENSULIB)⁴, která se v lednu 2021 transformovala do řádné sekce. Tato skupina například již od roku 2016 uděluje cenu Zelená knihovna. Členem sekce ENSULIB se stal i SKIP, což dává naději, že české knihovnické prostředí bude v úzkém kontaktu se zahraničními iniciativami v oblasti udržitelného rozvoje v knihovnách. Těmto iniciativám se také budeme podrobněji věnovat v některém z následujících čísel tohoto časopisu.

ONDŘEJ HUDEČEK | ondrej.hudecek@mlp.cz

¹ <https://www.lyondeclaration.org/>

² <https://librarymap.ifla.org/stories>

³ <https://www.ifla.org/ES/publications/node/81763?og=7409>

⁴ <https://www.ifla.org/environment-sustainability-and-libraries>

Do čísla přispěli

Mgr. Eliška Bartořová – neformální pracovní skupina *Udržitelnost v knihovnách* ■ Mgr. Ondřej Brom – Dipozitiv Studio ■ Ing. Aleš Brožek – emeritní ředitel Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem ■ Mgr. Eva Cerniňáková – Jabok – Vyšší odborná škola sociálně pedagogická a teologická ■ PhDr. Jaroslav Císař – Středočeská vědecká knihovna v Kladně ■ Mgr. Roman Giebisch, Ph.D. – Národní knihovna ČR ■ Mgr. Marcela Güttnerová – Městská knihovna Litvínov ■ Petra Hermanová – Regionální knihovna Karviná ■ Bc. Ivana Hlaváčová – studentka, Slezská univerzita v Opavě ■ Ing. arch. Tomáš Hořava – Hořava Architekti ■ Mgr. Ondřej Hudeček, Ph.D. – Městská knihovna v Praze ■ Mgr. Hana Lumpeová – Městská knihovna Mělník ■ Mgr. Radek Pavlíček – Masarykova univerzita ■ PhDr. Renáta Salátová – Národní knihovna ČR ■ Ing. Dana Smetanová – Národní knihovna ČR ■ Mgr. Marek Timko, Ph.D. – Slezská univerzita v Opavě ■ Dita Uhříková – Obecní knihovna Rajnochovice ■ Milan Valden – publicista ■ Mgr. Tomáš Vejvoda – Univerzita Karlova, Filozofická fakulta ■ PhDr. Lubomír Zaořálek – Ministerstvo kultury

Knihovny se připravují na příchod nové generace uživatelů

Snad nebude tento článek příliš velké „chucpe“. Jedná se totiž o pohled zvenku, jen pár postřehů, které se budou týkat knihovnictví, z pohledu člověka pozorujícího svět kolem sebe. Premisy zde vyslovené budou pouze malým subjektivním pohledem designéra. Řemeslníka, jehož prací je pozorovat chování lidí a přizpůsobovat prostředí těmto poznatkům. A to jak v reálném, tak virtuálním světě: pozorování – návrh – pozorování – iterace. Základní mantra našeho oboru. S dovolením bych tuto metodu aplikoval i na budoucnost knihoven a snad pohled zvenčí umožní otevřít dveře a pustit dovnitř svěží vánek.

ÚVODEM

V minulosti měla jakákoliv knihovna svůj jasně daný účel. S jistou dávkou nadsázky se dá jedno-duše říci, že byla internetem své doby. Uchováním moudrosti lidstva a jeho šířitelem a místem setkávání. Myslím, že můžeme být hrdí na takto hustou síť knihoven, jakou má Česká republika. S nástupem internetu – zpočátku sloužící zejména ke sdílení moudrosti mezi univerzitami – se ovšem účel knihoven stává čím dál tím méně jasně definován. Toto poslání samozřejmě zůstane základním paradigmatem i nadále, ale zároveň je potřeba hledat i uplatnění pro širokou veřejnost 21. století.

S těžkým srdcem konstatuji, že podle mého názoru budou knihy zabírat stále menší a menší prostor. Ač jsem za svůj život navrhl a vydal několik knih a posbíral několik ocenění za knižní design, je zcela zřejmé, že počet výtisků bude na ústupu a funkce knihovny se bude více zaměřovat na komunitní činnost a sebevzdělávání. A není to špatná cesta. Jistě, fondy knih ve velkých knihovnách nadále zůstanou a tato změna nenastane ze dne na den, ale budoucnost přinese jiné potřeby, na které knihovny mohou skvěle reagovat.

KNIHOVNY LÍDREM SDÍLENÉ EKONOMIKY

V roce 2000 bylo připojeno globálně k internetu 6,5 % uživatelů, o patnáct let později, tedy v roce 2015, jich už bylo 43 %.¹ A právě tento fenomén začíná postupně měnit velkou část našeho chování. Rychlost komunikace, všeobecná dostupnost internetu a navázaných digitálních služeb, především pak online plateb, postupně mění návyky dnešní mladé generace v porovnání s generací jejich rodičů. Proč si pořizovat drahou věc, kterou potřebuji pouze jednou za čas a která postupně ztrácí na hodnotě v prostředí, které mi na onu dobu věc pohodlně půjčí? Dva kliky a platba během vteřiny kartou. Tři vteřiny bezstarostnosti. V tomto kontextu není překvapením, že nejrychleji rozvíjející se společnosti posledních let jsou pouze myšlenky a designéřské principy v jedničkách a nulách. Jedna z největších taxi služeb světa Uber nevlastní jedině auto,

největší ubytovací aplikace Airbnb nevlastní jediný hotelový pokoj!

Knihovny mají sdílenou ekonomiku vepsanou hluboko ve své DNA a nemohou se zbavit pocitu, že pokud knihovny perfektně zvládnou vysledovat potřeby své komunity, mohou být i absolutními lídry v tomto trendu.

KOMUNITA NA PRVNÍM MÍSTĚ

Knihovny by měly v maximální možné míře začít sloužit jako komunitní centra, připravující program podle sdílené praxe, o které se zmiňuji o pár řádků níže.

Knihovny by měly mít ambici stát se prvním místem, kam se člověk obrátí při touze se sebevzdělávat. Uzpůsobit studovny těmto potřebám a vybavit místa počítači s přístupem k internetu. Velmi zajímavým příkladem je první virtuální knihovna Bibliothek, která poskytuje přístup pouze do online databáze a zpřístupňuje uživatelům zpoplatněné stránky – od *New York Times* po *Lyndu* a jiné portály pro osobnostní rozvoj. Knihovna za jeden členský příspěvek zprostředkovává přístupy k webům v hodnotě stovek dolarů.

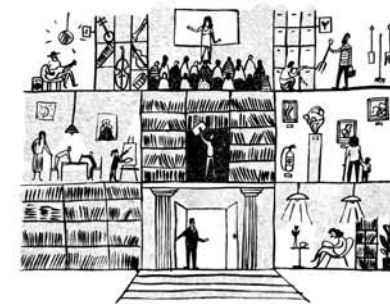
Knihovny dnes již nepůjčují pouze knihy, ale i audioknihy, e-knihy, vinylové desky, cédéčka aj. V tomto trendu je potřeba jít dál a hledat další produkty, které by vaše komunita ocenila. Takzvaná knihovna věcí by se mohla totiž stát velmi oblíbenou cestou, jak přivést zpět značné množství návštěvníků a přilákat nové. Z tohoto úhlu pohledu už je jen krůček k takzvaným hackerspace a komunitním dílnám. Jelikož když si v knihovně půjčím knihu o DIY (do it yourself) stavění ptačích budek, půjčím si zároveň potřebné nástroje. A bylo by opravdu perfektní, kdyby knihovna poskytl i prostory, kde se této činnosti mohou věnovat. Dílna sloužící jako prostor pro dětské kroužky a víkendové workshopy s 3D tiskem a jinými vymoženostmi dnešní doby. Knihovny mohou suplovat selhávající školní systém a sdílet znalosti potřebné pro 21. století.

Vím, že změnit takto charakter své činnosti ze dne na den není jednoduché, a tak by měly knihovny tuto praxi v maximální míře sdílet mezi sebou. Například není potřeba 3D tiskárna do každé knihovny, důležitá je přístupnost v rámci regionu. Nevejde se komunitní dílna do vaší pobočky? Nevadí, pokuste se najít partnerský projekt s dílnou, která ve vašem městě již funguje.

TECHNOLOGIE PRO BUDOUCNOST

Napříč obory probíhá živá diskuze o zapojení umělé inteligence a různých automatizací do nejrůznějších procesů. Zcela jistě stojíme na prahu nové průmyslové revoluce. Ovšem často se setkávám s představou jako vystřiženou z dramatického sci-fi filmu, realita však nebude tak fantastická. V nejbližší době nás nečeká jedna komplexní umělá inteligence, ale spousta drobných programů, které nám budou usnadňovat naši práci. Hezky to shrnul ve své TED přednášce Kevin Kelly, který popisuje novou průmyslovou revoluci velmi podobně jako revoluci v období páry.²

Vysvětlíme si to na jednoduchém příkladu. Vezměme si jeden typ problému, například hladinu vody v dole, a původní manuální řešení tohoto problému: pumpa poháněná lidskou nebo zvířecí silou. Dosadíme za neefektivní zdroj energie parní stroj a průmyslovou revoluci máte na světě. Spousta jednotlivých problémů, které se podařilo vyřešit výměnou zdroje energie. Velmi podobně proběhne i revoluce s umělou inteligencí. Jen za parní stroj dosadíme moderní zdroj energie a algoritmy všeho druhu, které se dokážou poučit ze svých chyb. Automatická linka skenující knihy a automatické OCR převádějící skeny do strojově čitelného textu a umělá inteligence sloužící jako kontrolor výstupu. Jiná umělá inteligence sloužící k archivaci podle parametrů zcela nezávislých na člověku a schopná najít výsledky v rámci setin vteřiny. A k tomu spousta užitečných aplikací pomáhajících automatizovat velkou část pracovního procesu.

¹ <https://www.itu.int/...spx>

² <https://www.ted.com/...=cs>

První zajímavou ukázkou automatizace je projekt INDIHU, které naše studio Dipozitiv pomáhalo navrhnout týmu z Knihovny Akademie věd v čele s jejím ředitelem Martinem Lhotákem (pozn. red.: projekt bude blíže představen v březnovém *Čtenáři*). Jedná se o nástroj pro snadnou publikaci výzkumu formou online výstav bez nutnosti dalšího nákladného programování. Tento a další šikovné nástroje v rámci projektu INDIHU jsou k dispozici jako otevřený software přesně v duchu sdílení dobré praxe.

Dalším produktem, který Dipozitiv vyvíjí, je generátor všech grafických výstupů. Každá veřejná instituce by měla mít svůj grafický manuál. My tato pravidla sdílíme online a naučíme je naše „roboty“. S jakýmkoli dalším plakátem, pozvánkou, příspěvkem na Facebook nebo Instagram díky tomuto generátoru nemusíte čekat na grafika, zvládnete to sami během pár kliků na PC, tabletu nebo vašem telefonu s jistotou, že do puntíku dodržíte grafický manuál a vizi původních designérů.

Umělá inteligence nenahrazuje člověka, doplňuje jej a pomáhá zefektivnit potřebné procesy. Nepotřebujeme lidi, aby vytvářeli dvanáctý plakát sezóny. Stačí vytvořit set pravidel a o ostatní se postará stroj.

NECHME KONEČNĚ GUTTENBERGA ODPOČÍVAT

Přibližně šest století trvalo překonat Guttenberga a jeho knihtisk. Jistě, stroj se změnil, tisk z výšky postupně nahradil tisk z plochy pražského rodáka Aloise Senefeldera, ale princip zůstal

po celá staletí stejný: vezměme předlohu a vytvoříme libovolné množství kopií. Dnes stojíme na prahu nových technologií, které tuto premisu zcela převrací. Na trhu jsou již dnes plně digitální tiskové stroje, které dokáží svým výkonem a kvalitou téměř dobehnout tiskový stroj s tím rozdílem, že tyto stroje umějí personalizovat každý centimetr čtvereční plochy. Jinými slovy nerozmnoužují, ale tisknou svou frontu zakázek a nerozlišují, zda je daná dávka z jedné nebo ze sta různých knih. Klidně i po jednom kuse. A právě tato technologie zásadně mění hru jak v polygrafii, grafice obecně, tak vlastně u každého, kdo dokáže připravit data pro tisk.

V našem studiu se již delší dobu věnujeme automatické sazbě knih. Průměrnou beletrii sazíme v řádu minut namísto dní. I zde vidíme prostor pro knihovny a minimálně bychom rádi zkusili připravit prototyp produktu, který má za úkol dostat knihy bez autorských práv znovu do oběhu, pokud si to čtenář bude žádat. Z automatické skenovací linky přes OCR do strojově čitelného textu, přes automatickou sazbu a zpět na papír. Již od jednoho výtisku, bez skladu a složitého účetnictví. Vše online, během pár kliků. A v těchto představách se dá jít ještě dál. Například jako automaticky generovaný časopis z rešerší v denním tisku nebo automaticky generované tištěné katalogy uměleckých sbírek s různou úrovní poznámkového aparátu podle odbornosti čtenáře.

BUDOUCNOST JE ZDE

Všechny tyto aplikace, které jsem letmo zmínil, jsou již připraveny k použití. V duchu sdílené ekonomiky nám dává smysl připravit skupinovou licenci pro oborové sdružení knihoven tak, aby na zmiňovaný software dosáhla i ta nejmenší knihovna v zemi. Protože ve vašem množství a dosahu je vaše největší síla. Naslouchejte své komunitě, pokuste se jí vyjít maximálně vstříc a sdílejte tu nejlepší praxi, tak abyste nemuseli vždy začínat na zelené louce.

ONDŘEJ BROM | ondra@dipozitiv.cz

Obr.: Dipozitiv Studio (Nicole Pálenská)

Jak udržet udržitelnost?

UNITED NATIONS
Informační centrum
OSN v Praze

Hlavním komunikačním tématem roku 2021 v českých knihovnách je udržitelnost, konkrétně Cíle udržitelného rozvoje (dále SDGs) formulované Organizací spojených národů. Těchto 17 vzájemně provázaných rozvojových cílů je jediným globálně přijatým plánem na udržení lidské civilizace (o cestě k SDGs podrobněji viz text na s. 44–45; jejich piktogramy viz obr. na 2. s. obálky).

Velkou předností SDGs jako globálního plánu je jeho komplexnost. Pod 17 cíli, uvozenými jednoduchými hesly, se totiž skrývá starost o stav přírody a přírodních ekosystémů, ale také snaha o spravedlivou, kultivovanou a mírumilovnou společnost a odpovědnou ekonomiku. Je to to jediné, na čem jsme se zatím – tváří v tvář varováním vědců i konkrétním důkazům, že naše planeta není nekonečná a že si ji s narůstající rychlostí spotřebováváme a zavazíme odpadky – byli jako lidstvo schopni domluvit. Plán jako celek nás upomíná, abychom se nevrhali do řešení jednoho ohraničeného problému bez zřetele na dopady našeho jednání v oblastech ostatních. Další významnou vlastností SDGs je jejich globálnost. Jde o plán, který se snaží obsáhnout lidstvo jako celek a nenechat nikoho stranou (princip „leave no one behind“).

Na první pohled na nás mohou SDGs působit poněkud odtaziť, složité a neuchopitelně. Jak se mě týká nějakých 17 barevných čtverečků s obrázky, nějaký „konec hladu“, „méně nerovností“ nebo „život ve vodě“, když já se potřebuji postarat o dům a zahradu, zajistit rodinu, vychovat děti a přitom si nezničit manželství a zdraví? Týká! Například pod cílem „konec hladu“ se skrývá celá oblast zemědělské produkce a při pohledu na stav půdy v České republice má možná smysl znovu se zamyslet nad funkcí vlastní zahrady, vztahem dětí k půdě, rýči a motyčce.

SVĚT UŽ NIKDY NEBUDE STEJNÝ

I když se může zdát, že „s koronou“ má lidstvo úplně jiné akutní starosti a po ní přijde ekonomická krize a to už vůbec nebude čas řešit nějakou udržitelnost, bude to celé spíš naopak. Některé problémy, na které SDGs reagují, pandemie již nyní zvýraznila (například nerovnost ve vzdělávání), na některé ještě dojde a některé, i kdyby úplně zmizely z veřejného prostoru, nezmizí ze světa (změny klimatu). Pamatujme, že není udržitelné vrhat se do řešení jednoho problému (např. znovunastartování ekonomiky) bez domýšlení dopadů na další složky systému (příroda a společnost) a není správné rezignovat na solidaritu a nechat zranitelnější stát stranou.

Načasování tématu udržitelnosti v knihovnách „s koronou“ na rok, kdy vlastně vůbec není jasné, „jak to bude“, má i svoje filozofické kouzlo. Žijeme v komplexním světě, kde všechno se vším souvisí a stačí jedna černá labuť, která nám všechno, co jsme měli naplánováno, obrátí naruby. Svět už nikdy nebude stejný jako vloni v únoru. A chceme ho vlastně takový? Můžeme tady to vynucené omezení a zpomalení využít ke společnému zamýšlení se nad tím, co je vlastně důležité, co chceme zachovat, rozvíjet a udržovat? Jak nám v tom mohou pomoci SDGs?

ROK UDRŽITELNOSTI V KNIHOVNÁCH

Mnohé zahraniční knihovny i mezinárodní knihovnické iniciativy s rámcem SDGs již pracují, máme se kde inspirovat. I u nás lze nalézt knihovny, které se tématům udržitelnosti, i když třeba ne pod hlavičkou SDGs, již věnují a leccos vyzkoušely (viz obr. na 2. s. obálky). Samozřejmě je vhodné navazovat partnerství s jinými organizacemi, které mohou dodat například své experty a obsah.

Pokud však chceme k přemýšlení o udržitelnosti inspirovat někoho, komu vedle péče o dům, zahradu, děti a psa moc prostoru pro globální společenské problémy nezbyvá (i když už víme, že je to v jejich vlastním zájmu), musíme se zamyslet jak. Vlastním příkladem? Besedou? Exkurzí nebo přírodovědnou procházkou? Filmem a diskuzí? Vyčistit společně studánku? Uspořádat bazárek? Zřídit komunitní zahrádku?

V roce 2019 se v Knihovně města Olomouce poprvé sešla skupinka knihovníků spolu s ředitelem Informačního centra OSN v Praze Michalem Brožou, která začala promýšlet, jak s rámcem SDGs pracovat v knihovnách v Česku. Ujala se organizace letošního roku udržitelnosti v knihovnách. Chtěli bychom tím tomuto tématu pomoci se v českých knihovnách zabydlet, vytvořit mu pevné teoretické i praktické základy k tomu, aby se v knihovnách rozšířilo a udrželo.

PŘÍKLADY TÁHNOU!

Než jsme se jako skupina pustili do vymýšlení náplně letošního roku, zamýšleli jsme se nad tím, jak si vlastně knihovny vůči SDGs stojí, jakými cestami by je mohly šířit, a zajímalo nás, co k tomu potřebují. Možná i k vám dorazil na podzim minulého roku průzkum Udržitelnost v knihovnách. Pokud je mezi 345 odpověďmi i vaše, děkujeme! Značný ohlas z knihoven všech velikostí a ze všech krajů nás velmi motivoval do další práce. K tomu 127 knihoven využilo možnost zanechat svůj email a dál se zapojit.

Možná je průzkum příliš silné slovo. Cílem dotazníku bylo zjistit zájem o téma a potřeby, ale současně jej představit, takže některé otázky byly záměrně návodné. V úvodu jsme pracovali s tím, že knihovny jako instituce se již na dosahování SDGs podílejí. Vedle toho, že zajišťují rovný přístup k informacím, který je základním předpokladem dosahování těchto cílů, i dalšími principy svého fungování.

Nejčastěji knihovny souhlasily s tezemi:

- Knihovna je klidným prostředím, kam může kdokoliv přijít a jen tak tam být, v klidu a bezpečí, zpomalit a odpočinout si (odpovídá cíli 3 – Zdraví a kvalitní život).
- Knihovna je nekomerční prostor a i nemajetní díky ní mají přístup k informacím, vzdělání a zábavě (odpovídá cílům 1 – Konec chudoby a 10 – Méně nerovnosti).
- Knihovna je místem celoživotního vzdělávání a učení, které je dostupné všem (odpovídá cíli 4 – Kvalitní vzdělání).
- Knihovna nabízí příležitosti pro smysluplné trávení volného času (odpovídá cíli 12 – Odpovědná výroba a spotřeba).

Největší rezervy naopak respondenti konstatovali ve schopnosti jít příkladem v environmentální úspornosti. Knihovny mají jen omezené možnosti, jak mohou ovlivnit např. energetický provoz budovy, přesto má smysl se nad možnostmi zamýšlet (Jan Juráš z Ekoporadny při Šmídingerově knihovně ve Strakoncích připravil přehledný a zevrubný manuál) s vědomím, že tím knihovna rozvíjí svou osvětovou a informační roli. Jako instituce stojí na principu sdílení a z této své podstaty šetří zdroje. I když nedosáhne v této oblasti dokonalosti, zamýšlí se a hledá způsoby, jak by mohla přispět svou trochou. A to může k podobnému zamýšlení přimět i uživatele.

JÁ MÁM SVÝCH PROBLÉMŮ DOST...

Je tu ještě jeden cíl. Chceme rok udržitelnosti v knihovnách naplnit tak, aby mohla zpráva o něm plovat ke komisi IFLA Green Library Award 2022, a zviditelnit jím české knihovny na mapě

IFLA. Věříme, že knihovny mají na čem stavět a že jejich dopad na společnost je zásadní, a proto může být zásadní i jejich role při plnění SDGs.

Podle průzkumu by knihovnám nejvíce pomohlo propojení s experty, které mohou zvát na besedy, tipy na volně dostupné lekce a obsahy, návody, jak jít příkladem, a sdílení zkušeností a inspirace. Připravili jsme proto *rozcestník informací a zdrojů pro knihovny* (<https://udrzitelna.knihovna.cz/pro-knihovny>), který budeme v průběhu roku plnit (již nyní tam mimo jiné najdete zmíněný manuál Jana Juráše). Budeme zveřejňovat inspiraci na webu *Co dokáže knihovna* (<https://codokaze.knihovna.cz/>). A budeme rádi, pokud nám budete zasílat své tipy a zkušenosti! Zejména však chceme spolu s vámi přicházet na to, jak inspirovat k přemýšlení o udržitelnosti právě lidi, kteří mají svých problémů už tak dost, jak tím propojovat lidi ke spolupráci a posilovat odolnost komunit.

Postupně (za podpory SKIP ČR) tvoříme a připravujeme celoroční vzdělávací program pro knihovny, na který zveme odborníky z různých oblastí, abychom si rozšířili obzory a společně hledali, co se s tím dá v knihovnách dělat. V plánu je šest webinářů (vždy poslední pondělí v měsíci), jejichž záznam bude veřejně k dispozici, tři praktické workshopy a možnost individuálních konzultací pro účastníky programu. V prosinci plánujeme konferenci, na které představíme výsledky a další inspiraci.

Na únorovém webináři nejprve projdeme jednotlivé SDGs a zamyslíme se, jak se dotýkají České republiky a českých knihoven. Dvacátého března je Mezinárodní den štěstí a my se budeme zamýšlet nad tím, co znamená kvalita života v 21. století. Jak ji knihovny ovlivňují? Z dubnového workshopu byste si měli odnést hlavně praktické nástroje, jak oslovovat komunity, zapojovat je do témat udržitelnosti a posilovat jejich odolnost. V létě se budeme věnovat krajině, půdě a zemědělství, v listopadu, po klimatické konferenci v Glasgow, otázkám změny klimatu a co v tom jako jednotlivci, domácnosti, občané či organizace vlastně můžeme dělat. Program se bude přizpůsobovat potřebám účastníků a také aktuálním událostem. Sledovat ho průběžně můžete na <https://udrzitelna.knihovna.cz/tema-2021>. Zde také budeme postupně zveřejňovat záznamy a dílčí výstupy. V jednom z dalších textů k tématu připravíme přehled nápadů, jak je možné SDGs promítnout do aktivit knihoven. Zatím nás můžete sledovat na Facebooku: www.facebook.com/udrzitelnostvknihovnach.

ELIŠKA BARTOŠOVÁ | elusnica@gmail.com

Věříme, že zůstanete
našimi čtenáři
a předplatiteli
i v této složité době!

Co pro vás připravujeme...

- **Téma – Pořádání virtuálních akcí a výstav**
  - videokonference archivů, muzeí a muzejních knihoven
  - systém INDIHU
  - výstavní činnost Národního muzea a Muzea východních Čech
- **Činnost regionálních knihoven (nejen) v době karantény**
  - Masarykova veřejná knihovna Vsetín
- **Knihovny v malých obcích: Litobratřice**
- **Jak testovat přístupnost webu (2. část): potřebné nástroje**
- **Tradiční akce Trefa do černého formou videokonference**
- **Univerzita třetího věku v Krnově distančně**
a další materiály.

Knihovní mapa světa – IFLA Library Map of the World

Portál mapující aktivity knihoven, nazvaný Library Map of the World, vznikl pod hlavičkou Mezinárodní federace knihovnických sdružení a institucí (International Federation of Library Associations and Institutions, dále jen IFLA) jako nástroj advokacie knihoven. Poprvé byl oficiálně představen v roce 2017 na Světovém knihovnickém a informačním kongresu IFLA v polské Wroclawi. Cílem je shromažďovat a sdílet informace o knihovnách, jejich činnosti, postavení a působení v různých zemích světa.

Knihovní mapa světa se vytváří ve spolupráci s poskytovateli dat, kterými jsou národní knihovnické asociace či svazy, národní knihovny a další organizace a instituce ze zemí celého světa. Veškeré aktivity koordinují a řídí členové pracovního týmu IFLA; dodávaná data procházejí před zveřejněním na portále jejich pečlivou kontrolou. Portál z důvodu zajištění trvalého úložiště dat provozuje a spravuje rovněž IFLA.

Funkce knihovny jsou na portále prezentovány ve třech sekcích. V úvodní části poskytuje portál základní přehled vybraných statistických údajů knihoven, v sekci *SDG Stories* demonstruje příklady dobré praxe ze 17 oblastí udržitelného rozvoje a „nejmladší“ sekce, oficiálně představená v srpnu 2018 na Světovém kongresu IFLA v Kuala Lumpur v Malaysii, nazvaná *Countries*, poskytuje zájemcům příležitost poznat knihovnictví a aspekty činnosti knihoven v jednotlivých zemích.

Zdroj základních statistických údajů

Knihovní mapa světa je reprezentativním zdrojem knihovnických statistik a nástrojem poskytujícím data na úrovni jednotlivých zemí. Umožňuje srovnání různých statistických výkonných ukazatelů knihoven v celosvětovém měřítku podle teritorií.

Cílem projektu v této oblasti je shromáždit nejnovější statistická data z co největšího počtu zemí a pokrýt všechny typy knihoven: národní,

akademické, veřejné, komunitní, školní a další, např. specializované.

Mapa pomocí vizualizace dat poskytuje přehled vybraných statistických ukazatelů jako počet knihoven, počet knihoven s přístupem na internet, počet zaměstnanců a dobrovolníků, počet registrovaných uživatelů a návštěvníků a počet výpůjček ve fyzické a elektronické formě. Data se mohou filtrovat podle země a prohlížet podle typu knihovny. Zájemce tak může porovnávat jednotlivé ukazatele výkonů knihoven v jednotlivých zemích i celosvětově.

Vybraní partneři v každé zemi zajišťují sběr dat na národní úrovni v ročních cyklech a předávají je prostřednictvím online formuláře pracovníkům IFLA ke zveřejnění. Je nutné upozornit, že publikovaná data závisí na dostupnosti statistických údajů v dané zemi, a tak nemusí být pro všechny typy knihoven kompletní. V současné době do této sekce poskytuje data 174 partnerů ze 134 zemí, včetně České republiky.

Příklady dobré praxe (SDG Stories)

Mapa jako nástroj advokacie knihoven je i platformou pro sdílení příběhů jako příkladů dobré praxe, které přispívají k dosažení sedmnácti Cílů udržitelného rozvoje (Sustainable Development Goals, zkráceně SDGs), které jsou hlavním programem OSN od roku 2015 do roku 2030. Mnoho knihoven má programy nebo vyvíjí aktivity vztahující se k SDGs. Sekce *SDG Stories* je věnována

těmto příběhům, které mohou být i inspirací dalším knihovnám. Příběhy jsou psány ve dvou jazycích, v angličtině a v jazyku příslušné země, jsou doplněny fotkami, případně videem. Celkem je na mapě publikováno 41 příběhů z 25 zemí. Česká republika se prezentuje dvěma příběhy, vztahujícími se k oblasti vzdělání. První příběh popisuje projekt *S knížkou do života*, který si klade za cíl zlepšit úroveň čtenářské gramotnosti. Motivem druhého příběhu je též téma zvyšování čtenářské gramotnosti, tentokrát prostřednictvím spolupráce veřejných knihoven se základními školami.

Pokud má některá knihovna příběh, který by ráda sdílela prostřednictvím Knihovní mapy světa, jsou v sekci *About* připraveny podpůrné materiály k jeho napsání. Příběh lze zaslat kdykoliv prostřednictvím elektronického formuláře, který je dostupný tamtéž.

Knihovnictví ve vybrané zemi (Countries)

Tato sekce nabízí v úvodu stručný přehled o knihovnictví ve vybrané zemi, který zahrnuje např. informace o systému knihoven, jejich financování, informace o strategii a prioritách rozvoje knihoven, popis knihovnických organizací. V podsekcích jsou uvedeny detaily organizací, které se podílejí nebo ovlivňují činnost knihoven, včetně odkazů na jejich webové stránky, informace o knihovnické legislativě s odkazy na plně

texty dokumentů, informace o systému profesního vzdělávání a kvalifikačních požadavcích, o vydávaných odborných publikacích a o významných knihovnických konferencích a dalších profesních aktivitách s odkazy na doplňující informace dostupné online. Uvedené informace dodávají spolupracující subjekty (knihovnické asociace, národní knihovny apod.) ve vybrané zemi.

Část obsahu v této sekci se generuje automaticky ze sekce statistických údajů a ze sekce *SDG Stories*, pokud tam jsou příběhy uvedeny. Kontextové indikátory pocházejí ze dvou hlavních externích zdrojů – the World Bank nebo ITU World Telecoms Database. Profily zemí se každoročně revidují a pravidelně aktualizují.

Pohled do světa knihovnictví ve své zemi dosud poskytlo 22 spolupracujících subjektů. Informace o knihovnictví v České republice se mezi nimi zatím nenacházejí, neboť v době přípravy tohoto článku procházely tzv. schvalovacím procesem u pracovníků IFLA.

Snahou IFLA je portál dále rozvíjet – jak kvalitu poskytovaných informací, tak zvýšení počtu zapojených zemí. Cílem je získat spolehlivá data, přesná a úplná informace o stavu knihoven ve světě, být reprezentativním zdrojem základních knihovnických statistik a užitečným nástrojem pro advokacii knihoven.

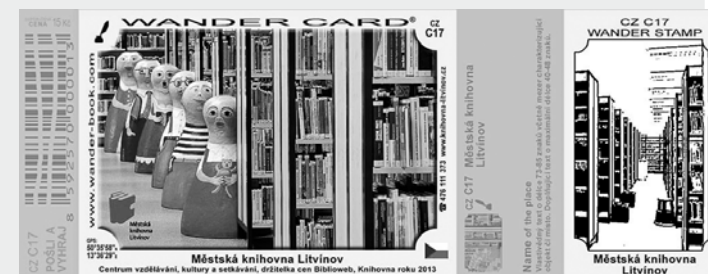
IFLA Library Map of the World je dostupná na librarymap.ifla.org.

DANA SMETANOVÁ | Dana.Smetanova@nkp.cz

Obrazový doprovod k příspěvku na s. 63 – Změněná podoba registračních kartiček.

- ← Obálka Turistického deníku
- ↓ Vízitka Městské knihovny Litvínov.

Jak testovat přístupnost webu

Tematika přístupnosti jistě není pracovníkům knihoven cizí. Už roky se s ní mohou potkávat na celé řadě akcí (namátkou například na konferenci *Elektronické služby knihoven* ve Zlíně), přístupnost je jedním z kritérií soutěže *Biblioweb* či tu máme metodickou příručku pro práci knihoven s uživateli s postižením o Standardu Handicap Friendly. Z nejnovějších počínů v této oblasti bych rád zmínil příručku pro knihovny s názvem *Přístupné webové stránky*, kterou její autorka Eva Cerniňáková představuje v tomto čísle *Čtenáře* na stranách 60–63.

Jak už napovídá název článku, který právě čtete, podíváme se dnes společně na to, proč, čím a jak přístupnost testovat. Možná se ptáte, k čemu vám tato dovednost bude dobrá a zda není lepší takové testování svěřit odborníkům. Přístupnost se v tomto nijak neliší od jiných oborů lidské činnosti. Jako běžně nejezdíme s autem do autorizovaného servisu kvůli dohuštění pneumatik či dolití kapaliny do ostříkovačů (to jsou činnosti, které obvykle zvládáme svépomocí), je možné i u přístupnosti řadu věcí otestovat svépomocí a odborníky přizvat pouze v případě, kdy už na danou věc naše dovednosti nestačí.

Jak můžeme k testování webu přistoupit?

Hlavní důvody, proč budeme chtít otestovat svůj web na bezbariérovost, mohou být dva:

- **praktický:** potřebujeme zjistit, zda náš web neklade uživatelům nějaké překážky;
- **legislativní:** potřebujeme zjistit, zda (a v jaké míře) náš web vyhovuje aktuálním legislativním požadavkům (jen pro pořádek připomeneme, že 9. 4. 2019 vstoupil v platnost zákon o přístupnosti, který se týká i knihoven).

Cesty, kterými se můžeme vydat, jsou dvě: testovat můžeme **svépomocí** nebo můžeme testování zadat jako zakázku **třetí straně** (podle potřeby je můžeme kombinovat). Pojdme si nyní blíže rozebrat, co jednotlivé způsoby testování obnášejí.

Testování svépomocí

Zpravidla má tyto rysy – je:

- **levnější:** vkládáme do něho „jen“ svůj čas, nemusíme platit služby agentury a veškerou režii okolo;
- **rychlejší:** autor zná svůj web a jeho potenciální slabá místa nejlépe; ví, na co se zaměřit a kde by mohly být bariéry;
- **časově dostupnější:** vzhledem k aktuálně platné legislativě narostla poptávka po analýzách přístupnosti; je tedy dost pravděpodobné, že si na analýzu přístupnosti, provedenou třetí stranou, budeme muset nějakou chvíli počkat;
- vyžaduje **odpovídající know-how** (kompetence) v oblasti přístupnosti k tomu, co chceme svépomocí testovat.

Pokud chceme mít větší jistotu, že uživatelé na našem webu na bariéry nenarážejí, je testování svépomocí vhodné **doplnit testováním uživateli s handicapem**. V neposlední řadě jistě platí, že u složitějších věcí může být/je potřebná konzultace s odborníkem (budeme-li se držet našeho příkladu s provozováním automobilu, výměnu brzdových destiček už nebudeme řešit svépomocí, ale svěříme ji servisu).

Testování třetí stranou

Testy (analýzy) přístupnosti dnes nabízí celá řada subjektů: najdeme mezi nimi agentury, neziskové organizace, živnostníky, vzdělávací instituce atp.

Co mohu od testování třetí stranou očekávat?

- **Garantované know-how:** samozřejmě v případě, když si vyberu správného partnera; vodítkem pro jeho výběr může být například získaná certifikace (v oblasti přístupnosti je nejrozšířenější a celosvětově uznávanou certifikace od Mezinárodní asociace specialistů na přístupnost; u webu budeme nejspíš poptávat držitele certifikátu Certified Professional in Web Accessibility), reference, prokazatelné výsledky či publikační a prezentační činnost.
- **Zpravidla je (národně) dražší:** v porovnání s testováním svépomocí stojí tato služba výrazně více (cena analýzy webu se pohybuje od 10 000 do 30 000 korun podle toho, u jakého subjektu si službu objednáme).
- **Aktuálně horší dostupnost:** jak už jsem zmíňoval, v současné době je po tomto typu služeb poměrně velká poptávka a zároveň je málo poskytovatelů, kteří tuto službu jsou schopni nabídnout v odpovídající kvalitě, tedy těch, kteří nedělají „audit pro audit“, ale snaží se být zadavateli partnerem a společně docílit zlepšení přístupnosti webu.
- **Nedá se udělat na klíč:** pokud chceme, aby výsledkem spolupráce byl nejen soupis konkrétních kroků, které povedou ke zlepšení přístupnosti, ale hlavně jejich následné zapracování, musíme se na testování spolupodílet, přinejmenším definicí scénářů, podle kterých se bude web testovat, poukázáním na potenciální slabá místa a součinností při stanovování priorit a hledání kompromisů.

Automatické validátory

Možná už jste narazili na některý z online nástrojů, který nabízí na jedno potvrzení tlačítka otestování webu na přístupnost. Naprosto logicky se zeptáte, zda by nebylo možné použít některý z těchto nástrojů, a usnadnit si tak práci (a ušetřit nějaké finance). Možné to samozřejmě je, nicméně musíme mít na paměti, že **automatické validátory jsou dobrý sluha, ale zlý pán**, a jako k takovým k nim přistupovat.

V čem jsou jejich úskalí?

Žádný takový nástroj neumí o webu říci, zda je (či není) přístupný. Nenechme se tedy ukolébat výstupy, které poskytuje například Lighthouse.

Accessibility

Obvykle totiž za nimi následuje sekce nazvaná jako „Další oblasti k manuální kontrole“, kterou nemůžeme ignorovat, ale naopak je potřeba se jí věnovat a body v ní manuálně zkontrolovat.

- **Tyto nástroje neumí zkontrolovat vše, co je třeba zkontrolovat.** Uvádí se, že z kritérií úspěšnosti doporučení Web Content Accessibility Guidelines (která jsou celosvětově uznávaným standardem v této oblasti a odkazuje na ně i česká legislativa) lze plně automaticky zkontrolovat pouze 25 % kritérií úrovně A a 17 % úrovně AA. Všechna ostatní vyžadují manuální kontrolu nebo plně manuální otestování.
- **Automatické validátory také neumí stanovit závažnost daného nálezu v kontextu webu.** Nástroj nás tedy například upozorní na málo kontrastní barevnou kombinaci nezávisle na tom, jestli se jedná o text hlavního obsahu stránky, nebo drobnou a nedůležitou poznámku v patičce. Na nás pak je, abychom tyto výsledky správně interpretovali a jednotlivým nálezům přiřadili odpovídající váhu.

Automatické validátory lze tedy s úspěchem použít k usnadnění práce a odhalení těch problematických oblastí, které tímto způsobem lze odhalit (a v další části našeho cyklu si to i ukážeme). Ale spolehnout se **pouze** na jejich výstupy by nebylo z výše nastíněných důvodů moudré.

Klíčová znalost potřeb a způsobu práce uživatelů s webem

Naprosto stěžejní dovedností k tomu, abychom mohli weby svépomocí testovat, je mít dobré povědomí o tom, jak s webem pracují uživatelé s handicapem (ať už dočasným, či trvalým). Tedy jaké potřeby mají čtyři stěžejní skupiny uživatelů, kvůli kterým přístupnost vznikla: uživatelé s tělesným, zrakovým či sluchovým postižením a uživatelé s kognitivními poruchami.

Bez těchto znalostí nebudeme schopni jednak identifikovat potenciální bariéry, jednak navrhnout smysluplná opatření vedoucí ke zmírnění či odstranění bariér. Je třeba vědět, jak tyto skupiny uživatelů pracují s webem, jaké asistivní technologie – a jak – používají, jak si případně nastavují prostředí operačního systému či prohlížeče. A současně si uvědomit, že pravděpodobně není různorodějších skupin z hlediska potřeb než ty, které jsme vyjmenovali, a že se

dokonce občas může stát, že jejich požadavky i půjdou proti sobě (například uživatelům s kognitivními poruchami mohou orientaci usnadnit vhodně zvolené piktogramy, se kterými ale nemohou vizuálně pracovat uživatelé nevidomí). Naštěstí web je prostor, kde lze tyto (občas protichůdné) potřeby snadno uspokojit (například tím, že těm piktogramům definují relevantní alternativní textové popisky).

Bližší informace o potřebách jednotlivých skupin uživatelů lze v případě zájmu najít ve zmiňované příručce *Přístupné webové stránky* v kapitole Uživatelé a přístupnost.

Co vše má vliv na přístupnost?

Na závěr se s vámi podělím o jednu informaci, o které se obecně moc neví, ale která je z hlediska přístupnosti velmi důležitá. Míru přístupnosti, resp. její vnímání konkrétním uživatelem, totiž neurčuje jenom přístupnost webového rozhraní, ale je výsledkem nejméně čtyř faktorů:

- stavu přístupnosti webového rozhraní;
- použité asistivní technologie či nastavení prostředí na straně uživatele;
- použitého webového prohlížeče uživatelem;
- kompetencí (míry digitální gramotnosti) uživatele v práci s webem a s asistivní technologií.

To, že nám uživatel hlásí problém s přístupností webového rozhraní, ještě vůbec nemusí znamenat, že bariéra je v rozhraní samotném. Pokud na web uživatel přistupuje například s pět let starou verzí asistivní technologie (například očeítače obrazovky) a k tomu má zastaralý/nepodporovaný webový prohlížeč, je docela pravděpodobné, že tato kombinace mu nemusí poskytnout takový uživatelský prožitek, jaký očekává. Pokud bychom se opět přidrželi analogie s vlastnictvím automobilu, pak to, že jsem se na cestu vydal třicet let starým Favoritem a že požitek z jízdy není takový, jako kdybych jel Superbem, je nasnadě. Za to za běžných okolností nemůže kvalita vozovky, po které jedu, ale právě zvolený dopravní prostředek.

RADEK PAVLÍČEK | radek.pavlicek@gmail.com

Příště si naši testovací dílnu vybavíme potřebnými nástroji a ukážeme si, jak je používat k testování stěžejních oblastí z hlediska přístupnosti, které lze bez větších obtíží otestovat svépomocí.

Samoobslužné výpůjčky notebooků v knihovně

(zkušenosti z provozu)

S postupujícím vývojem rolí, které knihovny ve společnosti zastávají, dochází i k vývoji tradičních výpůjčních služeb. Již se neomezují pouze na půjčování dokumentů, ale rozšiřují se na půjčování věcí. I v českých městských knihovnách se například dobře ujalo půjčování společenských her. Jednou z mnoha věcí, které lze v knihovně půjčovat, může být i elektronika. Cílem tohoto článku je sdílení zkušeností s provozem a přiblížení některých specifických problémů, které bylo potřeba vyřešit při nasazení zcela nové služby, která dosud nemá v ČR obdobu.

Proměna výpůjčních služeb: od dokumentů k věcem

V zahraničí lze najít knihovny, které svým uživatelům půjčují i nářadí pro dílnu a kutilství, a funkce knihovny se tak do určité míry začíná prolínat s tzv. knihovnami věcí (anglicky library of things). Např. z elektroniky si lze půjčovat od drobných zařízení a příslušenství, jako je třeba nabíječka mobilního telefonu, powerbanka nebo třeba sluchátka pro poslech ve studovnách, až po elektronická zařízení, která mohou (avšak nutně nemusí) usnadnit uživatelům knihoven přístup k informacím. Do této kategorie spadají kupříkladu čtečky e-knih, tablety anebo notebooky. Zatímco však půjčování drobné elektroniky nemusí v provozu knihovny vytvářet mnoho potíží ve výpůjčním procesu, neboť je lze poměrně snadno evidovat, skladovat, udržovat funkční a půjčovat uživatelům, s notebooky už je situace poměrně jiná, protože mj. vzhledem k jejich vysokým pořizovacím nákladům narůstají nároky na jejich fyzické i softwarové zabezpečení, včetně aspektů, jako je neustálá aktualizace operačního systému nebo čištění potenciálně citlivých uživatelských dat.

Jednou z možností, jak zajistit smysluplnou službu výpůjčky notebooků, jsou pro tento účel speciálně navržená integrovaná řešení automatizované samoobslužné výpůjčky. Knihovna Filo-

zofické fakulty Univerzity Karlovy (FF UK) v závěru roku 2018 takové zařízení získala a již necelé dva roky provozuje ve své největší dílčí knihovně – Knihovně Jana Palacha. Text tak může být užitečným výchozím bodem či inspirací pro knihovníky, kteří uvažují o zavedení podobné služby v jejich knihovnách.

Význam a přínosy služby pro uživatele i knihovny

Možnost půjčit si bezplatně v knihovně notebook může být pro uživatele knihoven přínosná z mnoha důvodů. Uvedme alespoň některé z nich: — možnost komfortní práce na počítači v prostorách knihovny i mimo ni; — legální přístup ke knihovnou předinstalovanému software; — usnadnění přístupu ke knihovnou předpláceným elektronickým zdrojům; — snadný přístup k moderním technologiím pro každého; — možnost zapojení uživatele do distančního elektronického vzdělávání.

Prakticky každý z uvedených bodů je zároveň přínosem i pro knihovny, neboť dobře navržená služba půjčování notebooků může přispět ke spokojenosti uživatelů, může zvýšit využívanost draze zpřístupňovaných elektronických zdrojů a může pomoci k posílení digitálních kompe-

Dodávka boxů pro samoobslužné výpůjčky notebooků

tencí a v důsledku ke zvýšení informační gramotnosti uživatelů. Poslední uvedený bod nabývá na důležitosti zejména v době vzniku tohoto článku, neboť v ČR probíhá tzv. druhá vlna epidemie onemocnění covid-19 a s ní spojená omezení a přechod výuky takřka na všech stupních škol od základní až po vysoké do distanční formy zprostředkované digitálními technologiemi. Zejména základní školy v této souvislosti řeší, jak zpřístupnit distanční vzdělávání i dětem ze socioekonomicky slabších vrstev obyvatelstva, které často přístup k použitelnému počítači nemají. Dobře fungující služba výpůjčky notebooků ve veřejných knihovnách by tento problém mohla do jisté míry pomoci zmírnit.

Samoobslužná výpůjčka notebooků ve vysokoškolské knihovně

První osobní zkušenost se službou samoobslužné výpůjčky notebooků jsme získali díky poznávací cestě do dublinských univerzitních knihoven v roce 2016. V jedné z navštívených knihoven bylo nainstalované samoobslužné řešení od britské společnosti Lapsafe, které jsme měli možnost vidět v provozu. Princip služby a její jednoduchost nás nadchly – čtenář se přihlásí svým uživatelským průkazem, pokud ověření uživatele proběhne úspěšně, automat čtenáři otevře jeden z uzamykatelných boxů s nejvíce nabitým notebookem a ve chvíli, kdy si čtenář notebook z boxu vezme, dojde k propojení s knihovním systémem a notebook je obratem načten uživateli na konto jako výpůjčka. Proces vrácení je prakticky totožný, jen v opačném pořadí kroků.

Nedlouho po cestě do Dublinu bylo vedením Knihovny FF UK rozhodnuto, že bude stejný či podobný systém pořízen do jedné z dílčích knihoven – Knihovny Jana Palacha. Prvním krokem bylo najít v knihovně příhodné místo, neboť v závislosti na počtu půjčovaných notebooků může být celé zařízení poměrně dost prostorově náročné. V našem případě bylo rozhodnuto o systému s kapacitou 80 notebooků. Výběr vhodného umístění samoobslužného zařízení nebyl úplně snadný. Nejdříve jsme počítali s variantou rozdělit zařízení na dvě místa. Tím by se však řešení prodražilo, neboť by bylo nutné provozovat dva samostatné terminály a nebylo by to ani zrovna praktické z pohledu každodenního provozu. Naši pozornost nakonec upoutal dispozičně velmi vhodný prostor ve studovně s dosluhujícím lístkovým katalogem. V lístkovém katalogu v té době bylo stále ještě několik tisíc lístků, které nebyly dosud konvertovány do elektronického katalogu. Bylo tedy potřeba je poměrně narychlo zdigitalizovat, aby mohl lístkový katalog – nejen symbolicky – uvolnit prostor modernějším technologiím, což se nakonec opravdu podařilo.

Poté, co jsme vhodné místo našli, přišlo na řadu navrhování parametrů, které bychom od zařízení na samoobslužnou výpůjčku notebooků očekávali. Vzhledem k vysoké pořizovací ceně systému bylo od začátku jasné, že budeme zařízení pořizovat prostřednictvím otevřené veřejné soutěže. V takovém případě obzvláště záleží na každém bodu specifikace soutěžené věci. Níže uvedme nejdůležitější požadované vlastnosti a jejich krátké vysvětlení. Uvedené body následně tvořily jádro specifikace, použité ve veřejném výběrovém řízení:

- **Plná automatizace procesu půjčování a vrácení notebooku** – celý „životní cyklus“ výpůjčky notebooku je zautomatizován a nevyžaduje v žádném z kroků ruční práci od knihovníků.
- **Plná integrovatelnost do knihovního systému** – proces výpůjčky i vrácení probíhá v automatickém propojení s používaným automatizovaným knihovním systémem v reálném čase. V momentě vydání notebooků dojde k načtení výpůjčky na konto a naopak k odečtení výpůjčky po vrácení notebooku. Komunikace mezi systémem pro výpůjčku notebooků a knihovním systémem je zajištěna standard-

Zapojení notebooku

ním protokolem SIP2. Pro běžný provoz služby není potřeba jakkoliv ručně zasahovat do knihovního systému.

- **Zabezpečení systému a uložených zařízení** – systém vypůjčí notebook na základě přihlášení pouze tomu uživateli, který na to má na základě navržených pravidel služby nárok, a odmítne vypůjčit notebook uživateli, který na využití služby nárok nemá. Všechny uložené notebooky jsou dostatečně mechanicky zajištěny proti manipulaci a krádeži po celou dobu umístění v systému.
- **Možnost vzdálené správy uložených notebooků** – systém disponuje potřebným rozhraním pro propojení všech uložených notebooků v rámci místní sítě LAN a umožňuje pověřeným správcům výpočetní techniky uložené notebooky vzdáleně probudit a provádět jejich správu a údržbu na softwarové úrovni. Propojitelnost uložených notebooků do datové sítě zároveň umožňuje bezproblémové automatické aktualizace operačního systému, které v případě systému MS Windows probíhají prakticky na denní bázi.

— **Plná kompatibilita systému s notebooky určenými k výpůjčce** – součástí specifikací byly parametry notebooků vybraných a pořízených ve spolupráci s oddělením Laboratoře výpočetní techniky FF UK. Požadovaný systém musel tato zařízení plně podporovat.

— **Modularita a škálovatelnost systému** – pokud se provozovatel (knihovna) v budoucnosti rozhodne navýšit kapacitu systému a půjčovat více zařízení, systém by měl umožňovat snadné rozšíření přidáním dodatečných úložných kapacit.

Zařízení na samoobslužnou výpůjčku, jež jsme prostřednictvím výběrového řízení získali, je tvořeno počítačovým terminálem s dotekovým displejem, prostřednictvím kterého uživatel systém ovládá, a kovovými věžemi osazenými automaticky uzamykatelnými boxy s napájecím kabelem pro dobíjení uloženého notebooku a datovým kabelem pro vzdálenou správu a připojení notebooku do místní sítě.

TOMÁŠ VEJVODA | Tomas.vejvoda@ff.cuni.cz

Další část bude věnována zejména koncipování služby a zkušenostem s jejím zaváděním a provozem.

Přístupné webové stránky – příručka pro knihovny

Posláním veřejných knihoven je zajistit rovný přístup ke knihovním a informačním službám všem uživatelům bez rozdílu.¹ S rozvojem informačních technologií a internetu proto začala být přirozeně věnována pozornost také přístupnosti webových stránek a knihovních služeb, které se poskytují prostřednictvím internetu.

Úvodem

Téma přístupnosti se začalo postupně objevovat na odborných knihovnických akcích nebo v obořovém knihovnickém tisku. Přístupnost webových stránek knihovny se stala jedním z hodnotících kritérií soutěže *Biblioweb* nebo podmínkou získání certifikátu *Handicap Friendly*. Díky *Zákonu o přístupnosti internetových stránek a mobilních aplikací*², který začal platit v dubnu 2019, se však téma přístupnosti stalo (nejen pro knihovny) ještě aktuálnější a zesílila poptávka po informacích, které se přístupností zabývají.

Řada materiálů, které přinášejí informace o přístupnosti internetových stránek (včetně těch, které se zabývají přímo přístupností webových stránek knihoven), vznikla již dříve. V souvislosti se zákonem o přístupnosti byl nyní Ministerstvem vnitra vydán také metodický pokyn k přístupnosti internetových stránek a mobilních aplikací.³ Tyto materiály však většinou obsahují

buď pouze všeobecné a přehledové informace, nebo se naopak věnují dílčím aspektům přístupnosti, případně jde o materiály, které vyžadují odborné znalosti v oblasti webových technologií. Přestože jde o kvalitní a důležité informační zdroje, ukázalo se, že pracovníci knihoven by potřebovali mít k dispozici spíše materiál, který by přinesl komplexní a srozumitelný pohled na přístupnost. Proto byl Knihovnickým institutem NK ČR iniciován vznik metodické příručky *Přístupné webové stránky*⁴, která by na tyto potřeby reagovala a přinesla srozumitelné informace o tom, jak aplikovat přístupnost na prostředí knihoven.

V současné době je k dispozici první verze příručky, vydaná v září 2020. V průběhu následujících měsíců se předpokládá zveřejnění druhé verze, která bude upravena na základě odborného posouzení a případné zpětné vazby od pracovníků knihoven. Počítá se také s průběžnou

aktualizací doporučených zdrojů (článků, videí, užitečných nástrojů apod.).

Cíle příručky

I když se může zdát, že webové stránky jsou převážně záležitostí webových grafiků, vývojářů a programátorů, na mnoho aspektů přístupnosti má vliv způsob, jakým se informace na web vkládají. Přístupnost se ovšem netýká jen webových stránek jako takových. Přístupné musí být i dokumenty ke stažení, které knihovny na webových stránkách zveřejňují (např. knihovní řád a další oficiální či jiné dokumenty ve formátu PDF, DOCX aj.). A ačkoliv to přímo není požadavkem zákona, principy přístupnosti by se měly uplatňovat také na příspěvky, které knihovny zveřejňují na sociálních sítích, nebo na e-mailovou komunikaci. Z výše uvedeného je zřejmé, že přístupnost se netýká pouze malé skupiny vývojářů nebo správců webu, nýbrž téměř všech pracovníků knihoven. Nejen však možné, aby knihovníci správně aplikovali principy přístupnosti ve své každodenní práci bez toho, aby jim skutečně porozuměli.

Přestože příručka vznikla v souvislosti s potřebou splnit požadavky zákona o přístupnosti internetových stránek a mobilních aplikací, nesoustřeďuje se přímo na aplikaci požadavků tohoto zákona na webové stránky knihoven. Spíše vychází z předpokladu, že pro uplatnění principů přístupnosti internetových stránek a rovného přístupu k elektronickým informacím v knihovnách je nezbytné, aby knihovníci porozuměli tomu, pro koho a proč je přístupnost důležitá. Snaží se představit stěžejní principy přístupnosti webových stránek způsobem, který je srozumitelný i těm, kdo nemají hlubší znalosti v oblasti internetových technologií.

Obsah příručky

Příručka se skládá z pěti navzájem propojených částí.

První částí je oddíl **Uživatelé webu se specifickými potřebami**. Tato část do jisté míry vychází z informací na webovém portále WebAIM.⁵ Informace, které jsou zde uvedeny, jsou důležité

pro základní pochopení problematiky přístupnosti a jsou předloženy se zřetelem na jednotlivé typy uživatelů webu s postižením. Pozornost je věnována lidem se zrakovým, sluchovým a tělesným handicapem, s kognitivními poruchami a lidem citlivým na světelné a optické podněty. Čtenáři se zde dozvědí, s jakými překážkami v oblasti přístupnosti se tyto uživatelé na webových stránkách potýkají. Najdou zde i stručné informace o tom, jakým způsobem je tyto překážky možné odstranit.

Hlavní část příručky, nazvaná **Základy přístupnosti webu pro knihovníky**, přináší podrobnější informace o přístupnosti z hlediska jednotlivých opatření. Tato část je spíše komplexním pohledem na přístupnost a je určena zejména vedoucím knihoven a těm, kdo mají na starosti koncepci webu nebo jeho správu. Měla by jim pomoci zorientovat se v problematice přístupnosti tak, aby byli schopni vytvořit koncepci přístupných webových stránek. Může jim také pomoci při výběru či nastavení redakčního systému nebo při komunikaci s vývojáři a tvůrci webu. V této části příručky jsou uvedeny základní informace o *Zákonu o přístupnosti internetových stránek a mobilních aplikací*, o metodice *WCAG 2.1 (Web Content Accessibility Guidelines 2.1)*⁶, na nichž zákon staví, nebo o tom, v čem knihovny z hlediska přístupnosti nejčastěji chybují. Stěžejní jsou zde podkapitoly, které se zabývají jednotlivými tématy, jimž je z hlediska přístupnosti třeba věnovat pozornost. U každého tématu jsou uvedeny doporučené zásady pro tvorbu přístupných webových stránek a je zde vysvětleno, jak aplikace těchto zásad může při využívání stránek pomoci lidem se specifickými potřebami i běžným uživatelům. V závěru této části je uvedeno dvanáct principů přístupného designu⁷, které jsou určitým shrnutím požadavků na přístupnost.

Pro ty, kteří informace na web vkládají, spravují dílčí nastavení webu v redakčním systému nebo vytvářejí elektronické dokumenty knihovně, je určena část příručky nazvaná **Manuál přístupné editace webu**. V ní jsou uvedeny základ-

¹ Zákon ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). *Sbírka zákonů České republiky*, 2002, **98**(257), s. 5683–5688.

² Zákon č. 99/2019 Sb.: zákon o přístupnosti internetových stránek a mobilních aplikací a o změně zákona č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. In: *Zákon pro lidi* [online]. 2019 [cit. 2020-07-09]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2019-99>.

³ NÁPRAVNÍKOVÁ, Jana a SJEDNOCENÁ ORGANIZACE NEVIDOMÝCH A SLABOZRÁKÝCH. *Metodický pokyn k zákonu č. 99/2019 Sb., o přístupnosti internetových stránek a mobilních aplikací a o změně zákona č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (včetně požadavků normy EN 301 549 V2. 1.2)* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, Odbor eGovernmentu, 2020 [cit. 2020-07-09]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/metodicky-pokyn-pristupnost-internetovych-stranek-a-mobilnich-aplikaci-pdf.aspx>.

⁴ CERNÍÁKOVÁ, Eva. *Přístupné webové stránky: příručka pro knihovny* [online]. Praha: Národní knihovna ČR – Knihovnický institut, září 2020 – (aktualizováno průběžně) [cit. 2020-10-04]. Dostupné z: <https://prirucky.ipk.nkp.cz/pristupnost/start>.

⁵ *WebAIM: Web Accessibility In Mind* [online]. 2020 [cit. 2020-08-23]. Dostupné z: <https://webaim.org/>.

⁶ *Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.1* [online]. 5. 6. 2018 [cit. 2020-08-23]. Dostupné z: <https://www.w3.org/TR/WCAG21/>.

⁷ *Introduction to Web Accessibility*. In: *WebAIM: Web Accessibility In Mind* [online]. 2020 [cit. 2020-08-24]. Dostupné z: <https://webaim.org/intro/#principles>.

ní informace o přístupnosti, které se týkají vkládání informací na web, práce s redakčním systémem nebo tvorby přístupných dokumentů. Nejde o nový text, ale o výběr témat z části Základní přístupnosti webu pro knihovníky. Výběr shromažďuje na jednom místě a v logickém uspořádání pouze ta témata, která se přímo týkají editace stránek v redakčním systému nebo tvorby přístupných dokumentů (nikoliv témata, která se vztahují spíše ke koncepci a nastavení webu).

Další dvě části příručky jsou zaměřeny spíše prakticky. V části **Jak ověřit přístupnost** je k dispozici kontrolní seznam pro ověření přístupnosti, který je určen i pro ty, kdo nemají odborné znalosti webových technologií. Jsou zde také informace o nástrojích, které je možné ke kontrole využít. V **přílohách** je k dispozici přehled požadavků na přístupnost při výběrovém řízení a rozcestník na doporučené zdroje. Ten obsahuje mj. odkazy na články týkající se uživatelů webu se specifickými potřebami, články, které shrnují požadavky na přístupnost s ohledem na knihovny, odkazy na zahraniční weby nebo na simulátory zrakových vad.

Webové rozhraní příručky

Příručka byla vytvořena a zveřejněna v rozhraní *Metodické příručky pro knihovny*⁸, které je založeno na softwaru *DokuWiki*⁹. Nejde o první příručku na této platformě. Někteří pracovníci knihoven se s tímto rozhraním setkali již v souvislosti s příručkou *Připravujeme změnu knihovniho softwaru*. V budoucnu se zde plánuje zveřejnění dalších příruček.

Webová podoba příručky má mnoho výhod. Jednou z nich je snadná aktualizace obsahu v případě změn nebo možnost vkládat do příručky také multimediální obsah. Nespornou výhodou webového rozhraní je však zejména vzájemné propojení informací pomocí hypertextových odkazů. To umožní čtenářům, které zajímají jen určitá témata, aby četli pouze kapitoly, které je právě zajímají, aniž by přišli o důležité informace z dalších kapitol příručky, nebo aby se snadno dostali k informacím z dalších příruček či z externích zdrojů. Samozřejmě je možné také čtení jednotlivých kapitol podle posloupnosti jejich

číslování. V některých kapitolách, kde by odkok na jinou stránku rušil plynulost čtení, jsou ve stručnosti zopakovány také informace z jiných kapitol.

Pro snadnější orientaci je k dispozici boční lišta s přehledem všech kapitol příručky, drobečková navigace, historie prohlížených kapitol, hierarchický přehled nadpisů na stránce (obsah stránky) či neustále zobrazený odkaz na odkok na začátek stránky. Orientaci v příručce usnadňuje také použitá grafika, která umožňuje jednotným způsobem zvýraznit jak tipy a nápady, tak i informace a doporučené zdroje nebo upozornění na možné problémy.

Rozhraní má responzivní design, takže příručku lze bez problémů číst i na mobilních zařízeních. Pro ty, kdo dávají přednost spíše čtení na papíře nebo v hardwarové či softwarové čtečce e-knih, je k dispozici několik variant a formátů pro tisk a export příručky. Lze vytisknout jak jednotlivé stránky, tak i vlastní výběr kapitol nebo celou příručku, případně též předpřipravené výběry kapitol. Výstupy jsou dostupné ve formátech TXT, PDF a ODT. Celou příručku je možné stáhnout také ve formátu ePUB.

Závěr

Jak již bylo výše naznačeno, příručka *Přístupné webové stránky* je určená pro vedoucí pracovníky knihoven, pro ty, kdo mají na starosti koncepci webových stránek, vkládají informace do redakčního systému, aktualizují webové stránky, případně vytvářejí v knihovně dokumenty a informační materiály. Příručka je zpracována tak, aby svým čtenářům pomohla porozumět základním problémům přístupnosti, pochopit, proč je přístupnost důležitá a na jaké překážky může uživatel s postižením při práci s webovou stránkou narazit. Výčet pravidel bývá těžko zapamatovatelný. Pokud však čtenář porozumí, co je potenciální bariérou a jaký smysl mají jednotlivá opatření, bude pro něj jednodušší si principy přístupnosti uvědomit a uplatňovat je v každodenní praxi.

Knihovna, která principy přístupnosti uvedené v příručce aplikuje na své webové stránky a bude se snažit uplatňovat je také v každodenní

práci při tvorbě dokumentů, při komunikaci na sociálních sítích nebo při e-mailové komunikaci, by neměla mít žádné problémy se splněním požadavků zákona o přístupnosti. Aplikace těchto

principů zároveň pomůže také naplnit poslání knihovny a zlepšit dostupnost knihovnických a informačních služeb pro uživatele se specifickými potřebami.

EVA CERNIŇÁKOVÁ | cernin@jabok.cz

Pozn. red.: Dne 26. 10. 2020 se konal online seminář Informační technologie v knihovnách 2020, pro který autorka připravila video o příručce. Je nyní dostupné buď v úvodu příručky (<https://prirucky.ipk.npk.cz/pristupnost/uvod>) nebo na youtube (<https://youtu.be/MY0b00m651Y>).

Využití nových technologií

Změněná podoba registračních kartiček

Kromě rekonstrukce moderní budovy se litvínovská knihovna dočkala také modernizace registrační kartičky pro čtenáře. Staré průkazky tvořila papírová cedulka s potřebnými údaji, kterou pak musela knihovnice ručně zalaminovat. Při běžném opotřebení se třepily jejich rohy nebo se různě ohýbaly a vypadaly nevzhledně. To již skončilo! Registrační kartičky nám teď zapadají do konceptu „hravé knihovny“. Ten tvoří různé formy figurek ze hry Člověče, nezlob se. Před každou místností stojí velká figurka z kašírovaného papíru a nápis, který odkazuje na její využití (viz <https://www.knihovna-litvinov.cz/fotogalerie/foto/3475>). Figurky nám vytvořila malířka Sylva Prochlíková. Další prvek figurek je vidět v regálech, kde tvoří různobarevné zarážky na knihy, ladící s barvou kovových částí regálů. Jinou podobu figurek si mohou návštěvníci z řad turistů prohlédnout či zakoupit ve formě *Turistického deníku* a vizitky, která se do něj nalepí (viz obr. na s. 53).

Nové plastové karty jsme zvolili v rozměru kreditní karty a v jednoduché variantě bez dalšího čipu. Svou roli hrála samozřejmě cena, ale také jsme se shodli na tom, že pro velikost naší knihovny bychom funkce s čipem asi nevyužili. Chtěli jsme hlavně zrychlit odbavování čtenářů u centrálního pultu a zefektivnit práci knihovníků.

Nový design karet jsme si navrhli sami. Kolega Vladimír Kraft z dětského oddělení udělal několik

návrhů s různými podobami figurek a hlasováním všech zaměstnanců jsme zvolili ten s největším počtem hlasů. Karty oddělení se liší barvou.

Zakázku realizovala firma CardHouse Ústí nad Labem. Karty nám předtiskli s naším návrhem grafiky a navazující řadou čárových kódů. Dodali nám tiskárnu, pomocí které dotiskujeme pouze jméno čtenáře do bílého pruhu v horní části průkazky, aby bylo na první pohled viditelné. Výhodou je, že máme centrální výpůjční pult, takže jsme potřebovali pouze jednu tiskárnu. Karty se vydávají pouze na jednom místě a ostatní pracoviště na odděleních se touto činností nemusí zdržovat a mohou se věnovat čtenářům. Pracovnice u pultu vyplní jejich přihlášku do knihovnického systému Koha, vloží předtištěnou barevnou kartu příslušného oddělení a vytisknou jméno čtenáře.

Důležitou součástí celého procesu výměny kartiček byla také propagace, kterou jsme trochu odlehčenou a vtipnou formou realizovali na Facebooku (<https://www.facebook.com/knihovna.litvinov/photos/a.453645847011/10156923935507012/?type=3&theater>). Nový design karet podpořil propagaci knihovny mezi návštěvníky a zvýšil její prestiž v očích veřejnosti. Tuto modernizaci jsme mohli realizovat díky prostředkům z dotace VISK 3.

MARCELA GÜTTNEROVÁ

| guttnerova@knihovna-litvinov.cz

⁸ <https://prirucky.ipk.npk.cz>

⁹ <https://www.dokuwiki.org/dokuwiki>

Čtenářské akce pro děti a regionální knihovny (nejen) v době karantény

I. část: Knihovna Třinec

V bakalářské práci s názvem *Čtenářské akce regionálních knihoven a dětský čtenář* se její autorka Ivana Hlaváčová věnovala charakteristice a analýze čtenářských akcí pro dětského čtenáře, a to ve třech vybraných regionálních knihovnách. V jednom případě šlo o knihovnu z Moravskoslezského kraje (Knihovna Třinec), ve dvou případech šlo o knihovny ze Zlínského kraje (Masarykova veřejná knihovna Vsetín a Knihovna Bedřicha Beneše Buchlova v Uherském Hradišti). Rozhodli jsme se z této bakalářské práce prezentovat několik zjištění a doufáme, že budou pro čtenáře časopisu *Čtenář* zajímavé¹. Z důvodu zvýšení živosti a čtivosti článku uvádíme i několik vybraných ukázek odpovědí z rozhovorů.²

Východiska „minisérie“

Vzhledem k celkovému rozsahu textu jsme článek rozdělili do tří částí. V každé části představíme ta nejdůležitější – a snad i nejzajímavější – zjištění o té které knihovně. Dnešní část se věnuje popisu situace v Knihovně Třinec.

Autorka se v teoretické části zabývala tematickým vymezením knihovnických lekcí, besed a dalších akcí pro dětské uživatele – žáky mateřských a základních škol. Praktická část se zaměřila na konkrétní kvalitativní průzkum knihovnických akcí. Jednotlivá data a informace o akcích i životě knihoven v době karantény se získávaly zejména prostřednictvím hloubkových polostrukturovaných rozhovorů s knihovnicemi jednotlivých knihoven.

Představení respondentky

V případě Knihovny Třinec byla zpovídanou respondentkou Mária Zadembská. V knihovně pracuje od konce roku 2004, v dětském oddělení od roku 2005 a od roku 2014 vede Klubko SKIP 10.

Foto: Ivana Hlaváčová

Od roku 2016 rovněž pracuje pro obec s rozšířenou působností Třinec v projektu *Místní akční plán (MAP)*; v MAP I byla členkou pracovní skupiny pro čtenářskou gramotnost a v MAP II zase lektorkou implementace v souvislosti se čtenářskou gramotností. Mimo aktivity knihovny se věnuje hlavně seminářům na podporu čtenářské gramotnosti, ve spolupráci s dalšími kolegy se podílela na realizaci projektu *Čtenářský metr*, ke

¹ Článek je výsledkem autorské spolupráce Ivany Hlaváčové, loňské úspěšné absolventky bakalářského studia knihovnictví na Ústavu bohemistiky a knihovnictví Slezské univerzity v Opavě, a vedoucího její diplomové práce Marka Timka, který působí jako odborný asistent na témže ústavu.

² Odpovědi jsou místy stylisticky upravené, ale jenom do takové míry, aby nebyl změněn význam a smysl původního sdělení.

Momentky z *Večerníčků naživo*

M. Zadembská klade při přípravě na tyto akce velký důraz na aktuální vybavenost knihovního fondu. Snaží se pracovat i s méně známými knihami; spolu s kolegyněmi vybírají malá, ale zajímavá nakladatelství (např. Baobab, Meander, Host a další).

kterému byla vyvinuta mobilní aplikace, jež byla spuštěna v září 2020. Aplikace pro chytré telefony je k dispozici už od druhé poloviny září na GooglePlay (pozn. autorů: k 29. 10. 2020 měla už více než 500 stažení, na dalších aktualizacích a rozšíření funkcí i knihovního fondu se dále pracuje). Tento „čtenářský metr“ je vlastně doporučováním knih podle výšky (či věku) dětí, kdy mladým čtenářům s přečtenými knihami roste virtuální postavička.

M. Zadembská dále také lekturuje semináře na podporu čtenářské gramotnosti pro Národní institut dalšího vzdělávání (NIDV) v celé republice, semináře pro učitelky mateřských škol i pedagogy základních škol prvního stupně, vede také kurzy vzdělávání pro knihovníky.

Akce pro dětského uživatele

Z akcí, které Knihovna Třinec pořádá pro děti, patří k velmi oblíbeným *Pohádkový les*. Probíhá jednou ročně v červnu, kdy se soutěží a čte v místním lesoparku, kde si program můžou užít celé rodiny. Knihovna vlastní dokonce kostyměru (viz foto na 2. s. obálky), která se často využívá i pro účely další z oblíbených akcí, a to *Večerníčků naživo*. Na těch se knihovnice i zúčastnění přátelé knihovny společně rádi zapojují do scénického čtení oblíbených večerníčků.

Foto: archiv Knihovny Třinec

Děti vždy dodají akci MRKni (do knihovny) atmosféru

ČteFesT

Loni měl být úplnou novinkou festival *ČteFesT*. Ten měl proběhnout nejdříve v dubnu, pak se jeho konání muselo ze smutně známých důvodů přesunout na říjen. Měla to být největší akce, kterou knihovna doposud pořádala – velká oslava čtení, čtenářství, knih, knihoven a všeho, co k tomu patří. Pozvaní byli autoři, ilustrátoři, herci a další zajímaví hosté. Avšak vyhlášení nouzového stavu 5. 10. 2020 i další vládní opatření související s nemocí covid-19 pořádání festivalu v plánovaném termínu neumožnila a jeho termín se tak přesunul na 23.–29. 5. 2021.

MRKni

Za zásadní akci pro dětského uživatele knihovny považuje M. Zadembská akci *MRKni* (tuto zkratku

názvu akce můžeme dešifrovat jako „máme rádi knížky“). Jde o pravidelné setkávání rodičů s dětmi nad knížkou, kdy knihovnice ukazuje rodičům děti, jak správně nad knihou diskutovat. Zdůrazňuje také, že kniha nemusí být přítomna jen těsně před spaním během večerního předčítání, ale měla by být k dispozici a „na očích“ neustále. Otevírána i čtena by měla být, co nejčastěji to jde. Z původně spontánního setkávání v knihovně vznikl pravidelný klub pro rodiny s dětmi, který běží již osmým rokem.

M. Zadembská i u velmi malých dětí pracuje pomocí metod kritického myšlení a rozvíjí u nich i základy informační gramotnosti: ... je dobré získat i informaci o tom, kde určitou informaci najdu. To znamená naučit se hledat informace. Víím, že prostě můžu přijít do knihovny, že nemusím mít všechno v hlavě, ale že si můžu najít knížku, která mi k danému tématu pomůže. A také mi knihovník pomůže s tím, jak s knihou pracovat, jak se v ní rychle orientovat. Nemusí to být všechno na dítěti, k tomu přece máme knihovníka nebo učitele, knihu i knihovnu. Takže se nakonec společně dopátráme k výsledku.

V průběhu akce se společně s dětmi snaží uhadnout, o čem příběh bude, co se asi stane na další straně a jak celé to povídání dopadne. Tato metoda se nazývá čtení s předvídáním. V rámci realizace akce MRKni vznikl dokonce i klub pro nejmladší „čtenáře“ – MRKni pro nejmenší. Jak respondentka uvádí v rozhovoru: ... funguje to už osm let a to na takové bázi, že se scházíme v knihovně jednou měsíčně, ve středu, klub je otevřený rodinám s dětmi od narození. Vlastně chodí už maminky s brášky. Chodí i miminečka ještě úplně malá, v těch vajíčkách je nosí. Do klubu docházejí maminky i tatínky s dětmi zhruba do dvou až tří let věku. Ukazují si leporela, čtou krátké příběhy a užijí si i dramatizované ukázky. Důležité je naučit rodiče i s nejmenšími „čtenáři“ takto pracovat.

Večerníčky naživo

M. Zadembská považuje za zásadní akci také Večerníčky naživo, a to hlavně z toho důvodu, že spojuje knihovníky, jejich rodiny, přátele knihovny, širokou veřejnost a všechny, kdo mají rádi pohádky a příběhy. Jak sama respondentka o této akci říká: ... je to takové scénické nebo hrané čtení, kdy my knihovníci a další naši kamarádi

hrajeme pohádku dětem a vybíráme knihy, které jsou hodně aktuální. Ale rádi vybíráme i knihy, které nejsou tolik známé, nejsou tak profláknuté.

Nejistota

Závěrečná otázka rozhovoru se týkala karanténní situace v souvislosti s koronavirovou epidemií a s jarním uzavřením knihoven pro veřejnost – jak ovlivní další připravované akce pro čtenáře. M. Zadembská s nejistotou v hlase odpověděla: *To je situace, kterou jsme nikdo nikdy nezažili a teď nás hodně ovlivnila, a nevíme, co bude dál... Nevíme, jaké to bude mít dopady... Doufáme, že pomůžou prázdniny a léto. Že se to dostane do normálu od září. Že to bude zase jako kdysi. Ale třeba to bude jiné v tom, že budeme dělat víc věcí online, víc věcí komornějších a menších. Víc venku. Uvidíme..., co to přinese dál, jaká další omezení. Jestli se to třeba ještě vrátí, nebo nevrátí.*

I v situaci postupného rozvolňování omezení koncem května většina knihovnických akcí neprobíhala tradiční formou jako v minulých letech. Epidemiologická situace výrazně ovlivnila také naplánované programy knihoven, pokud se akce rovnou nerušila, probíhala v limitovaném rozsahu počtu zúčastněných, a ti museli dodržovat nařízená hygienická opatření. Například oblíbený Pohádkový les, který se koná v červnu a který má běžně až okolo tisíce návštěvníků, letos probíhal jinak. Akce se konala v omezeném počtu účastníků, putovalo se lesem, naučnou stezkou Jahodná v Třinci...

V Knihovně Třinec se knihovníci dlouhodobě snaží, aby se jejich knihovna ve vzdělávání dětského uživatele stala plnohodnotným partnerem jak školy, tak i rodiny. Aktivní kolektiv knihovníků také spolupracuje s řadou neziskových organizací města, čímž se zlepšují vztahy místní komunity a také se tím do knihovny přivádějí noví uživatelé. Velké množství akcí se pořádá ve venkovních prostorech. Jako nadšení profesionálové chtějí knihovníci být vidět i slyšet a rozvíjet komunity pro své uživatele (nejen dětského věku). Na základě našeho průzkumu docházíme k závěru, že se jim to daří. Držme jim palce i v těchto nelehkých a neradostných časech, které snad brzy pomínou.

IVANA HLAVÁČOVÁ | hlavacovaivana@email.cz
MAREK TIMKO | marek.timko@fpf.slu.cz

Události

(21. ročník konference)

Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě 2020

Pro řadu archivářů, knihovníků a muzejníků je nepředstavitelné, že by měli přijít o konferenci, která se koná od roku 1999 vždy na konci listopadu či začátku prosince. Tentokrát se však nemuseli obávat, že se na ně nedostane místo v přednáškovém sále pražského archivního komplexu na Chodovci. Kvůli koronavirové pandemii totiž poslední ročník proběhl formou videokonference. Stačilo se zaregistrovat, stáhnout si program MS Teams a usednout 2. 12. 2020 k počítači v práci či doma.

Oproti předchozím letům byla letošní konference jednodenní. Zaznělo na ní 21 vystoupení vedených v češtině, tradičně díky Nadeždě Andrejčikové také ve slovenštině a tentokrát i v angličtině, když se ujala slova Belgičanka Ann Melaerts z firmy Axiell Group. IP adresy připojených účastníků prozradily, že konferenci sledovali i ze zahraničí. Nejpochopitelněji pochopitelně ze Slovenska, jednotlivci byli přihlášení také z Rakouska, USA, Nizozemí, Finska, Německa a Ukrajiny.

Mne nejvíce zaujala přednáška Petra Süče z firmy Exon, v níž informoval o vývoji nového software Kaitos pro digitalizaci kulturního obsahu. Díky kvalitnímu OCR a zapojení umělé inteligence dokáže software rozumět textu a generovat automatické „tagy“. Zároveň nabízí funkce sémantického vyhledávání a dokáže členit texty na logické bloky.

Řada vystoupení do určité míry reagovala na covidovou situaci. Škoda, že je nemohla uvést přednáška firmy Cosmotron. Ta byla totiž zařazena až jako předposlední, takže si ji poslechl jen vytrvalci. Číslo prozradila, že ani jedno vystoupení si neposlechlo všech 617 oficiálně přihlášených. V průměru sledovalo vystoupení 380 osob, ke konci však jejich počet poklesl na 250.

Firma Cosmotron připomněla, že v době pandemie se dění urychleně přesunulo do virtuálního prostoru. To doložily výsledky průzkumu Niny Wančové z Ústavu informačních studií a knihovnictví FF UK, který mapoval aktivity 109 muzeí v době jarního nouzového stavu: 72 % muzeí se zaměřilo na web, 65 % na sociální sítě a 41 % muzeí natáčelo videa. S konkrétními aktivitami

seznámil účastníky konference Petr Grulich z Muzea východních Čech v Hradci Králové. Byly to virtuální exkurze, GIS interaktivní mapy s příběhem či výuková hraná videa. U vzniku videa Letem světem středověkem přítom stála jen parta nadšenců, bláznivý nápad, obětavost pedagogů a spolupráce s okresní metodickou dějepisu. Výsledkem bylo osm dlů hraných kostýmovaných amatérských videí.

Pandemie urychlila i postup řešení zabezpečování vzdáleného přístupu k dílům nedostupným na trhu prostřednictvím digitálních krameriovských knihoven. Díky zvláštní licenční smlouvě mezi NK ČR a kolektivními správci autorských práv DILIA a OOA-S a vstřícnosti Svazu českých knihkupců a nakladatelů došlo po dobu trvání nouzového stavu ke zpřístupnění nejnovějších děl chráněných autorským právem pro uživatele knihoven, které uzavřely příslušnou smlouvu s NK ČR (viz Čtenář, 2021, č. 1, s. 15). Na druhou stranu se již projevil některé negativní dopady pandemie. Řadě pamětových institucí hrozí, že v roce 2021 budou mít výrazně nižší rozpočet, což může vést k ukončení řešení potřebných projektů. Ohroženo je tak řešení projektu Virtuální národní fonotéky v Národní technické knihovně. Naproti tomu potěšilo vystoupení firmy KpSys o knihovním systému eVerbis.cz v cloudu. Je vhodný zejména pro školní a domácí knihovny a šetřící ocenění, že do 2500 svazků je zcela zdarma. Slibná byla také informace o spojení firmy Musoft s firmou Axiell Group, takže lze očekávat, že se knihovní systém Quria přeloží do češtiny a začne nabízet našim knihovnám.

Konferenci technicky zajišťovala právě zmíněná firma Musoft, a tak účastníci ani nepoznali, že během dne došlo v NK ČR k počítačovému blackoutu. Přítom konferenci moderovali Vít Richter a Tomáš Foltýn z ředitelny NK ČR... Některým přednášejícím možná chyběl potlesk, protože posluchači museli mít vypnuté mikrofony. Naprosto spokojený byl ale určitě Roman Giebisch. Tentokrát totiž nemusel nahánět účastníky na konci přestávky do přednáškového sálu.

ALEŠ BROŽEK | brozek@svkul.cz

Obecní knihovna Rajnochovice

Foto: Dita Uhříková

Knihovna se nachází v 1. patře obecního domu služeb, svým čtenářům poskytuje výpůjční a informační služby. Jejím zřizovatelem je Obecní úřad v Rajnochovicích ve Zlínském kraji, který pravidelně mimo jiné poskytuje finanční částku na nákup nových knih. Knihovna má otevřeno pro všechny občany v pondělí od 8 do 10 hodin a ve čtvrtek od 14.30 do 17 hodin, navíc pro děti a školní mládež je otevřeno každý první čtvrtek v měsíci od 12.30 do 14.30 hodin.

Nabízíme knihy pro děti i dospělé všech žánrů a také možnost vypůjčení časopisů. Čtenářům je k dispozici internet a tiskárna. Velmi dobře funguje spolupráce s místní základní školou. Děti seznamujeme s autory dětských knížek. Snažíme se, aby vnímaly čtený text, a soutěžíme, kdo si nejlépe zapamatuje, co se v příběhu vypráví, malujeme obrázky k vyhlášenému tématu, řešíme kvízy. Děti milují hádanky, proto hrajeme i hry, které byly do knihovny zakoupeny, a řešíme hlavolamy.

Děti také rády tvoří. Například při akci *Noc s Andersenem* pohádková babička předčítala pohádku *Skřítek u hokynáře* a děti vyráběly skřítky. Knihovničky a poté plnily různé pohádkové úkoly. V adventním čase děti vyráběly ozdůbky na stromeček a přáníčka pro své rodiny a kamarády. Tvoření a malování záložek do knížek je pro děti stále lákadlem.

Někdy jsme se již zúčastnili akce *Celé Česko čte dětem*. Jednak čtením navržené knihy, jednak také zapojením do výtvarné soutěže. Každý rok vybíráme nejaktivnějšího dětského čtenáře, který je vyhlášen a oceněn během akce *Noc s Andersenem*. Ta probíhá ve spolupráci se Základní školou Rajnochovice.

V letošním roce jsme měli naplánovanou loutkovou divadla, ale současná epidemiologická situace nám to nedovoluje.

Naši knihovnu rovněž navštěvují děti z Mateřské školy Podhradní Lhota. Zohledňujeme, že se jedná

Z aktivit pro předškoláky z MŠ Podhradní Lhota, kteří malují obrázky na téma „Noc a den“ (2019)

o děti předškolního věku. Seznamujeme je s knihou, čteme pohádky a potom máme volnou debatu, kde si děti povídají o knihách a jiných zážitcích z knihovny. Těmto dětem také nabízíme tvoření a malování obrázků k tématu.

Účastníme se rovněž projektu *Místní akční plán rozvoje vzdělávání na území obce s rozšířenou působností (ORP) Bystřice pod Hostýnem*. Tento projekt je zaměřený mj. i na podporu čtenářské gramotnosti dětí. Naše knihovna se do něho zapojila spolu s knihovnami Loukov a Bystřice pod Hostýnem. Díky projektu můžeme do knihovny pořídit knihy pro děti, deskové hry, vzdělávací kufříky, didaktické pomůcky a další vybavení. Cíl naší knihovny je v tomto směru jednoznačný – přitáhnout mladší generaci ke čtení. Nezapomínáme ani na naše čtenáře-seniory. Připravili jsme např. přednášku mykologa pana Wiplera s vycházkou do lesa a ukázkami hub přímo v terénu, Den zdraví s VZP, kdy nám pracovnice nabídly své služby, přednášku o Indii paní Jany Gajdošové, která tuto zemi navštívila, nebo s podporou obecního úřadu adventní posezení pro starší čtenáře.

Naše knihovna v roce 2016 získala titul *Knihovna Zlínského kraje* a v soutěži *Vesnice roku* jsme získali speciální ocenění za moderní knihovnu. Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR udělil knihovně *Ocenění za plnění standardu a aktivity pro děti*.

Jsme spokojeni, že se dětem i starším čtenářům v knihovně líbí a často nás navštěvují. Poděkování patří rovněž Obecnímu úřadu v Rajnochovicích, zejména paní starostce a obecní radě, za vstřícnost a podporu knihovny.

DITA UHŘÍKOVÁ

| knihovnarajnochovice@seznam.cz

Biblioterapie aneb Léčivé účinky četby

Osobní spokojenost, radost, posílení psychické odolnosti a vyrovnanosti, to jsou jedny z mnoha léčebných a podpůrných účinků četby, které v sobě skrývá biblioterapie neboli tzv. léčba knihou.

Regionální knihovna Karviná již třetím rokem aktivně spolupracuje s Denním centrem služeb pro seniory. Jedná se o ambulantní sociální služby, jejichž posláním je nabídnout seniorům pomoc a podporu směřující k zachování a rozvíjení individuálních schopností, dovedností a zájmů s cílem posílit jejich samostatnost a začlenění do běžné společnosti. Podporují seniory, aby mohli žít běžným způsobem života, a jejich aktivizací pomáhají zachovat nebo zlepšit jejich duševní i fyzický stav. Zaměstnanci knihovny společně s aktivizačními pracovníky pomáhají těmto seniorům právě pomocí biblioterapie.

Skupinová biblioterapeutická činnost probíhá pravidelně jednou měsíčně formou „posezení s knihou u kávičky“. Na předem dané téma si povídáme, čteme, posloucháme ukázky z knih a v rámci možností je rozebíráme. Prostřednictvím jedinečných zážitkových a zajímavých témat ožívujeme v seniorech zájem nejen o knihy, ale i jejich autory a dobové i současné souvislosti. Dostáváme klienty do jim příjemné reminiscence, tedy vyvolání a navození pěkných vzpomínek a pocitů. Vlídlná, přátelská a uvolněná atmosféra, která tyto čtenářské „dýchánky“ vždy provází, svědčí o velmi pozitivním působení terapie na klienty denního centra.

Nicméně tyto návštěvy neprobíhají jenom v knihovně. Seniory navštěvujeme také přímo v Denním centru služeb v aktivizační místnosti, kde je zapojujeme do smysluplných a užitečných aktivit společně se sociální pracovníci centra. Aktivity jsou uživatelům nabízeny podle jejich individuálních schopností a potřeb. Hrajeme deskové hry, soutěžíme, luštíme, malujeme,

Posezení s knihou v rámci biblioterapie v Regionální knihovně Karviná

Foto: Petra Hermanová

Biblioterapie probíhá v rámci spolupráce knihovny s Denním centrem služeb pro seniory

vyrábíme, posloucháme audioknihy, navzájem si předčítáme nebo si jen tak nezávazně povídáme. Mezi oblíbená témata patří cestování, záliby, vaření, zvířecí mazlíčci či životní peripetie známých osobností veřejného života.

Od samého začátku oboustranné spolupráce se snažíme budovat přívětivou atmosféru na základě vzájemné důvěry a respektu. Naším cílem je, aby k nám klienti do knihovny na sezení chodili rádi, a pokud vidíme alespoň jeden spokojený výraz v jejich tváři, úsměv, zlepšení nálady, bereme to jako odměnu a víme, že naše práce má smysl...

PETRA HERMANOVÁ

| petra.hermanova@rkka.cz

Jak napomoci čtenbě Aloise Jiráska

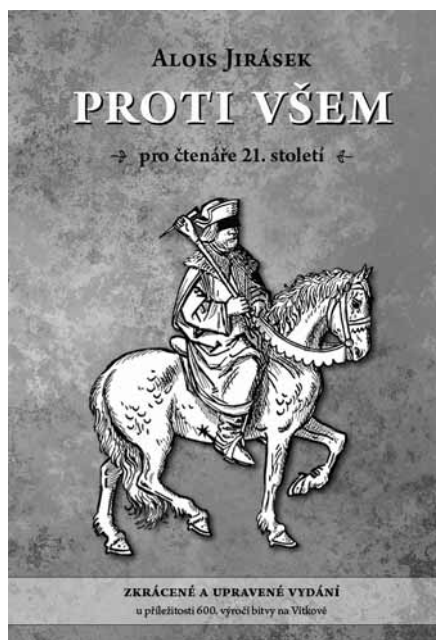
Helena Dvořáková, dlouholetá pracovnice Národní knihovny ČR, zabrousila v důchodovém věku do jiného, ač příbuzného oboru. Pro „uspěchanější“ čtenáře 21. století mírně upravila a ve zkrácené podobě vydala známý román Aloise Jiráska *Proti všem*. Redakce jí položila několik otázek.

Proč ses rozhodla pro takový „donkichotský“ počín?

Zajímá mě česká historie, především doba husitská, a myslím, že by se lidé měli o této době dozvědět co nejvíc. Za komunistů bylo husitství až nepatřičně vyzdvižováno, po revoluci jsme udělali obrat o 180 stupňů, teď snad převládá snaha o objektivnější pohled na tuto kontroverzní etapu našich dějin. Kvalitní historický román pro poznání dějin udělá hodně. Jiráskův román *Proti všem* je čtivá, historickými fakty podložená kniha, která líčí počátky husitství se sympatiemi k husitům, aniž by skrývala i jeho stinné stránky. Ale bohužel se moc nečte, protože pro dnešní generaci je Jirásek příliš rozvláklý. I proto nejspíš od roku 1987 nevyšel...

Co tě k tomu přivedlo?

Před lety mě u nás v Řevnicích na besedě s tehdy ještě nepříliš známou řevnickou spisovatelkou Ludmilou Vaňkovou zaujal její názor na Aloise Jirásku. Tvrdila, že jeho romány by měly úspěch i u dnešních čtenářů, protože jsou to skvěle napsané a dobře vystavěné příběhy, jen nebyť těch rozsáhlých popisných pasáží, které už dnes většina lidí nestráví. Podívala jsem se znovu na knihu *Proti všem*, která se mi líbila už na gymnáziu, ale u ní jsem tenkrát hodně přeskakovala. S přibývajícím věkem už jsem Jiráskův košatý styl dokázala ocenit a ani trochu zastaralý jazyk mi nevadil, ale co dnešní mladí? Trochu z hecu jsem se pustila do úprav textu s otázkou, zda by bylo možné knihu citlivým zkrácením čtenářům přiblížit. Převyprávění jsem hned zavrhla – velká

část půvabu knihy je právě v Jiráskově trochu archaizujícím stylu. Snažila jsem se jiné zásahy do textu kromě úpravy pravopisu do dnešní podoby minimalizovat a z výsledku jsem měla dobrý pocit. Ovšem, když jsem obeslala pár nakladatelství – vesměs bez odezvy – skončilo vše na dlouho v šuplíku.

Mezitím začala vycházet Vondruškova *Husitská epopéj*, s velkým ohlasem se setkala výborná historická kniha o Žižkovi od Petra Čorneje, přiblížilo se 600. výročí bitvy na Vítkově. Není škoda, že si dnes už skoro nikdo nepřečte román,

kteří atmosféru doby počátků husitství vystihuje lépe než mnohé jiné, napsané později? A tak jsem se rozhodla knihu vydat sama – ve spolupráci s dcerou-grafičkou, která se postarala o celkovou úpravu včetně obálky i přípravu pro tisk. V nepříliš velkém nákladu s tím, že by měla být určena hlavně do knihoven, kde se může dostat k širšímu okruhu čtenářů.

Na jaké potíže jsi narazila?

Vydat knihu nebylo složité. V tiskárně nás pochválili za perfektní přípravu podkladů a odvedli dobrou práci. Po podepsání smlouvy s Kosmasem se kniha objevila na internetu nejen na jejich stránkách, ale i v nabídce e-shopů. Pak se však ukázal problém s distribucí, který jsem asi měla očekávat. Kombinace Jirásek plus neznámý vydavatel není nejšťastnější. Knihkupci, navíc postižení ztrátou tržeb kvůli koronavirovým opatřením, si takovou knihu moc neobjednávají, protože na bestseller nevyjadá. Ovšem když jde o úpravu klasického díla, která nemusí být vždy kvalitní, čtenář si „zajíce v pytli“ nekoupí. Každý si chce knihu nejdřív prohlédnout. Takže v tomto případě internetová propagace nepomůže. Je to

začarovaný kruh. Doufejme, že výhledově se situace zlepší.

Je dobré vydávat upravené klasiky?

Proti všem si určitě zaslouhuje, aby bylo čteno. V internetových diskusích jsem zaregistrovala obavy z kvality úpravy a reakce typu: *Radši si přečtu Jirásku v originále*. To je správné, ale kolik je takových? Znamená zkracování a úprava „klasiky“ podbízení se dnešním „nečtenářům“ a snižování laťky? Ve školách se Jirásek učí, ovšem obsah knih pro „doporučenou četbu“ lze stáhnout z internetu. Není pak lepší, když si mladí přečtou aspoň zkrácené vydání? Hodně lidí zajímají naše dějiny i vojenská historie, obojího je v knize spolu s dramatickým příběhem víc než dost. Knihu si asi každý nekoupí, ale bylo by dobré, kdyby si ji mohli zájemci půjčit alespoň v knihovně. Možná pak někteří sáhnou i po „originálním“ Jiráskovi...

Děkuji za rozhovor a doufám, že pomůže k rozšíření informace o tvém přístupu ke zprostředkování klasického díla naší literatury.

JAROSLAV CÍSAŘ | ctenar@svkkl.cz

Neušlo nám

Jak na Rok udržitelnosti v knihovnách?

Webinářem *Udržitelnost v knihovnách*, který sledovalo skoro 300 účastníků z knihoven různých typů a velikostí (záznam si můžete pustit na Youtube kanálu SDRUK), byl 25. 1. 2021 oficiálně zahájen Rok udržitelnosti v knihovnách. Promluvil na něm Michal Broža, ředitel Informačního centra OSN v Praze, které je jedním z partnerů, a Hana Matulová z knihovny Kořenec, která ukázala, jak i malá knihovna může témata udržitelnosti přinášet do své komunity. Na závěr jsme s Martinou Košanovou představovaly všechny kanály, na kterých můžete téma sledovat, čerpat informace a zapojovat se (jedná se zejména o facebookovou skupinu, stránku a web). Kapacita celoročního vzdělávacího cyklu je již nyní téměř zaplněná.

Na zmíněné facebookové stránce se budou objevovat užitečné informace, tipy, pozvánky na akce apod., s kolegy i s experty můžete sdílet a diskutovat o všem, co vás aktuálně zajímá. Web <https://udrzitelna.knihovna.cz/> obsahuje sekci Pro partnery, která vysvětluje, proč a jak témata udržitelnosti do knihoven patří. Můžete odkaz poslat svým potenciálním partnerům (řadíme tam i zřizovatele), než si s nimi domluvíte schůzku o možné spolupráci. Sekce Pro knihovny je rozcestníkem informací, inspirace a zdrojů. Vedle mapy knihoven, které se zajímají o témata udržitelnosti, a odkazu na web s příklady dobré praxe Co dokáže knihovna (<https://codokaze.knihovna.cz/>) zde naleznete také např. odkaz na veřejnou nástěnku v Trello. Budeme ji průběžně plnit užitečnými odkazy na zdroje, zpracované lekce a obsahy, tipy na hosty besed, videa a podcasty. Budeme se těšit i na vaše případné dotazy a náměty k Roku udržitelnosti! Pište nám na udrzitelna@knihovna.cz.

ELIŠKA BARTOŠOVÁ | elusnica@gmail.com

Městská knihovna Mělník ve zrekonstruovaných prostorách Domu služeb

Městská knihovna sídlila od roku 1981 ve vile Karole. Tato historická stavba ve stylu tudorské pseudogotiky byla prvotně určená pro bydlení, takže pro potřeby knihovny nebyla úplně nejvhodnější. Tehdy, v roce 1981, ale přesto představovala pro knihovnu zásadní zlepšení jejích prostorových podmínek. Několik posledních let se občas objevovala myšlenka, že by si knihovna zasloužila rekonstrukci nebo spíše úplně nové prostory. Posledním impulsem však byla nutnost provést kompletní rekonstrukci elektroinstalace.

Výběr nových prostorů

Z budov, které město Mělník vlastní, byl vybrán objekt, který kdysi postavili jako Dům služeb. Jeho kladem je, že leží uprostřed města, je u něj parkoviště a zastávka městské hromadné dopravy, což byl u knihovny ve vile Karole problém. Sice stojí na krásném místě, na vyhlídce na Říp a České středohoří, je součástí pohledu na zámek a chrám sv. Petra a Pavla ve směru od Labe, ale možnost přijet a zaparkovat u knihovny nebyla žádná.

V Domě služeb byly v současné době pronajaté některé prostory pro malé obchody a většina prvního patra byla prázdná. A tento prostor se město rozhodlo využít pro knihovnu. Přístup je bezbariérový a bylo možné vytvořit jeden otevřený prostor v jedné úrovni. Na rozdíl od vily Karoly, kde čtenáři museli zdolávat schody do oddělení pro děti a do studovny.

Projekt

Město nás požádalo, abychom oslovili několik architektů, kteří by připravili studii, která by byla podkladem pro výběrové řízení. Tady jsme využili Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven, výtýpovali jsme zrekonstruované knihovny v podobně velkých městech a některé knihovny jsme také navštívili. Město nakonec

Foto: Hana Lumpeová

Původní budova knihovny ve vile Karola nebyla pro knihovnický provoz příliš vhodná

vybralo architekta Tomáše Hořavu, který má s výstavbou a rekonstrukcí knihoven zkušenosti. Několikrát jsme se s ním sešli, mapoval si provoz naší knihovny a své návrhy s námi konzultoval.

Původní projekt počítal s rekonstrukcí celého patra, ale nakonec byl rozdělen na dvě části. Rekonstrukce té menší, kde by měl být např. i konferenční sál, byla posunuta na pozdější dobu, zřejmě na letošní rok. Na opravu také ještě čeká fasáda a zároveň s ní by měla být vyměněna okna a budova by se měla zateplit. Projekt se několikrát upravoval. Vlastní rekonstrukci pak provedla stavební společnost Guttenberg, s. r. o., nábytkem knihovnu vybavila firma Prosto interiér, s. r. o., které samozřejmě spolupracovaly

OPAC – online veřejně přístupný katalog

s dalšími firmami. Pan architekt Hořava se celou dobu stavbě věnoval a především při výrobě nábytku často s firmou řešili a doladovali detaily.

Prostorové uspořádání

Knihovna má teď k dispozici velký a otevřený prostor s centrální pultem. Ale samozřejmě je vidět, která část je určená dětem a která dospělým čtenářům. V části pro děti je barevnější nábytek, regály pro nejmenší jsou nižší a jsou přidány i různé herní prvky. Na tuto část navazuje i malý sálek, který je primárně určen k besedám pro školy. Ale samozřejmě ho budeme využívat i k akcím pro veřejnost, případně ho pronajímat pro akce dalších organizací.

Na rozhraní mezi částí pro děti a pro dospělé je příhodně umístěn Klub, který má samostatnou místnost. V původní knihovně zde probíhaly odpolední výtvarné a literární programy pro děti. Postupně jsme v něm začali pořádat i akce pro seniory (kurzy angličtiny, konzultace k obsluze PC). Počítáme, že zde bude probíhat i trénování paměti, ale i další akce, které nejdou uskutečnit přímo v prostoru knihovny, protože by rušily její vlastní provoz.

V části pro děti i v části pro dospělé je infopult, kde čtenářům poradíme při výběru literatury nebo

Pohled z oddělení pro dospělé k dětskému

Malý konferenční sál

s nimi třeba vyřídíme požadavek na meziknihovní výpůjční službu. A v případě potřeby mohou infopulty sloužit jako další výpůjční místo.

Změna to bude nejen pro naše čtenáře, ale i pro nás knihovnice. Zmizí striktní rozdělení na oddělení pro dospělé, pro děti a na studovnu, které bylo dáno prostorovými možnostmi vily Karoly. Všechny knihovnice se tak budou muset orientovat v celém fondu, nejen ve svém oddělení. V neposlední řadě nás čeká mnohonásobně větší prostor, a tak toho více nachodíme. Tajně tak doufáme, že si zlepšíme i fyzickou kondici.

Momentálně se těšíme z nového, velkého a moderního prostoru. Těší nás i lepší zázemí pro zaměstnance, na které ve vile Karole prostě nebylo místo. Ale až ostrý provoz se čtenáři ukáže, jaké to opravdu bude.

HANA LUMPEOVÁ | lumpeova@mekuc.cz

Foto: Tomáš Hořava

Agora aneb Knihovna jako scéna komunitního života

Knihovny souběžně se svým hlavním účelem aspirují na komunitní funkci, lépe řečeno: vedle svého *bývalého* hlavního účelu, protože ten se nám zjevně mění před očima, ve prospěch komunity. Komunita je „in“. Zadáte-li do Googlu výraz „community hub“, vyskočí na nás neuvěřitelných 1 980 000 000 výsledků (ano, skoro dvě miliardy). Ponechme stranou širší význam tohoto sloví, zejména velké objekty s rozsáhlým společenským programem, a soustředme se na knihovny.

Využití budovy jiného primárního účelu pro komunitu existovalo v určité míře i dříve: školní auly a tělocvičny zdatně sloužily společenskému životu obce. Knihoven se to netýkalo, a musel přijít až náraz digitálního světa, který – místo aby knihovny zahubil – podnítil úvahy typu co dál. (Knihovníci, opravte mě, pokud je to jinak!) A protože tou dobou už foukal vítr úvah o životě a významu lokálních společenství v globalizovaném světě, stačilo napnout ty správné plachty a lodě veřejných knihoven opět plují. S vlajícími prapory.

... A co na to architekti?

Problematiku komunitní funkce knihovny v obecném slova smyslu tu nemohu rozebírat, na to nemám prostor ani přiměřenou erudici. Nakonec, architekt to ani teoreticky zvládat až tak nemusí: dostane zadání, které žádané komunitní funkce popisuje. Zjednodušeně řečeno, má úkol dvojího druhu. První, jednodušší spočívá v návrhu všech těch kreativních dílen, prostorů pro 3D tisk, kluboven, čítáren atd., jejichž provoz a požadavky jsou samy o sobě dobře známé a musí se jen správně poskládat do kontextu budovy. A pak úkol druhý, složitý, s kterým zas tak mnoho zkušeností není: vytvořit místo, kde se lidé budou potkávat, budou tu s radostí trávit čas a nebude se jim chtít domů – místo pro diskuzi, otevřená setkání a přednášky „pro všechny, kdo jdou kolem“; místo příjemné, sympaticky osvětlené, živé. Místo otevřené doslova

Sedací stupně v Mid-Manhattan Library v New Yorku

Foto: J. Davidson

i přeneseně a navazující na další zajímavé enklávy. Aneb hlavní prostor knihovny, který patrně nejviditelněji mění to, čím knihovna bývala. Pracovně budu tento prostor nazývat „agora“ jako uctivý pozdrav starým Řekům, kterým za tolik vděčíme.

Interiér pobočky MKP Jizerka

Foto: Jiri Podrazil

Ano, agora

Pokusím se popsat, nač musí architekt myslet, když dostane zadání a šanci agoru navrhnout. Bude to ale jen příslovečná špička ledovce, protože není snadné definovat složitý a zčásti nevědomý proces navrhování, v němž se architekt současně zabývá věcmi obtížně pojmenovatelnými i záležitostmi ryze technickými a funkčními. Má úvaha bude proto asi neúplná, ale to mi prosím tolerujte. Koneckonců je to jen článek psaný „nepsavcem“, vyjadřujícím se ve své profesi jinými prostředky.

Co by měla umět

Především by měla agora „umět“ kus atmosféry piazzetty, menšího náměstí italského města: umožnit posedávání beze spěchu, pozorování ostatních, listování časopisy (či elektronickými stránkami), pití kávy, vedení lehkých hovorů. Být scénou neformálních seznámení... Zkrátka toho všeho, co není nijak intelektuální ani záslužné, ale – my lidé – to prostě máme rádi. Měla by být vhodným prostorem pro skupinu lidí ze sousedství, kteří tu budou domlouvat, co je potřeba dělat teď a co později, a měla by umožnit kolem-

jdoucím zapojit se do diskuzi bez pocitu, že překročili nějakou – byť neviditelnou – čáru (proto je důležité i bezprostřední sousedství agory, které nemá být bez funkce, viz dále). Měla by umět prezentace všeho druhu, projekci videomateriálu a filmů, jednoduchá hudební vystoupení, autorská čtení... a dále všechno to, co jí knihovníci předepíší v popisu svého záměru. Také by měla poskytnout osamělým lidem pocit existence ve společnosti, byť třeba dočasný, který se ale díky neformálnímu setkání může stát trvalým. Agora by měla na návštěvníka působit tak, že si bude jist, že mu tu nikdo nepoloží otázky typu *Mohu pro vás něco udělat?*, *Potřebujete něco?* nebo dokonce *Proč tu sedíte?* Prostě – piazzetta.

Umístění v knihovně

Pokud má knihovna opravdu fungovat jako komunitní centrum, musí být nejlepší prostor, který je k dispozici, určen právě pro agoru. Nejlepší, tím myslím veškeré myslitelné atributy: tvar, proporce, absolutní velikost, výška, vztah k interiéru i exteriéru, denní osvětlení atd. Měla by být nejlépe v těžišti vstupního podlaží, snadno

Interiér pobočky MKP Zahradní Město

Foto: P. Klíkar

dosažitelná a od vstupu viditelná. (To samozřejmě neplatí pro velké knihovny, kde je vstupní podlaží opravdu jen vstupním a společenský život se odehrává v těch vyšších.)

Moje praxe: v případě pobočky MKP Jezerka je to impozantní prostor přes obě podlaží, završený velkým střešním světlíkem, v případě Zahradního Města pak enkláva na křížení hlavní osy a „příčné lodi“. V soutěžním návrhu na olomouckou knihovnu v Trnkově ulici jsem agoru umístil na rozhraní dospělé a dětské části, kde výškový posun úrovní o půl patra umožnil organicky zakomponovat sedací stupně; agora má také přímý kontakt s terasou a knihovni zahradou. Ve švédské Dalarně jde o prostor umístěný v jádru dění, s monumentální výškou přes tři podlaží. V případě pobočky MKP Vozovna (autoři: Projektil Architekti) takový prostor spojuje vstupní a snížené podlaží. Pokud se stane, že se v knihovně taková agora, která má fungovat jako neformální scéna komunitního života, odsune kamsi do okrajové polohy, fungovat bude jen těžko. Snad jen za cenu nepřiměřeného úsilí knihovníků.

Tvar a spol.

Z uvedených příkladů je zřejmé, že tvar, proporce i velikost agory může být velmi různá. Závisí jak na celkové velikosti a kapacitě knihovny, tak na programu, který má agora podle zadavatele plnit.

Vyšší světlá výška je vždy žádoucí; nejen kvůli lepšímu umístění erbovního znaku komunitních prostor, to jest „pobytových“ stupňů pro neformální sezení, ale i kvůli psychologii vnímání prostoru. Rozlehlé prostory s nepřiměřeně malou světlou výškou nepůsobí dobře, strop návštěvníkovi jaksi „sedí na hlavě“. A také kvůli vzduchové rezervě, která se hodí, když se agora zaplní návštěvníky. Zvýšená světlá výška koresponduje i s prostorovými požadavky na umístění sedacích stupňů, z kterých je pak dobrý rozhled (jako po zmíněném náměstí... to ostatně „strop“ ani nemá). Pokud má agora přímé denní osvětlení okny či střešním světlíkem (zenitní), je to velké plus. Zejména – viz předcházející věty o světlé výšce – zenitní osvětlení je pro agoru opravdovým požehnáním.

Sedací čili pobytové stupně, znak doby

Nepřehlédnutelným atributem jsou stupně, sloužící nejtypičtějšmu užívání agory, tj. pro neformální posedávání a pobývání. Samozřejmě nejde o nic nového, v principu se jedná o archetyp starořeckého amfiteátru. Míra užití sedacích stupňů v současné architektuře hraničí až s fascinací; najdete je ve školách středních i vysokých, ve firemních budovách mnohých společností (viz rovněž foto na 3. s. obálky). Chápány

jsou jako prvek demokratický, znak neformálního a vstřícného přístupu k lidem a jejich potřebám. Obliba pobytových stupňů podle mého názoru spočívá v tom, že nejlépe vytvářejí kýžnou atmosféru piazzetty, příjemného a všem přístupného místa, kde se dá sedět, pozorovat a komentovat, číst, psát esemesky atd. Sedací stupně perfektně vyhoví i jako scéna diskusní, a samozřejmě i jako hlediště „divadla“ v některé z jeho mnoha podob (přednášky, promítání atd.).

Tvar, design, materiál

Tvar bývá různý: od přímých (Dalarna, Vozovna, Zahradní Město a další příklady viz foto na 3. s. obálky), tvar polouzavřený (Jezerka – tvar „U“) či nepravidelný (Oodi). Z hlediska sociálního efektu jsou polouzavřené tvary blízké klasickému amfiteátru asi nejlepší, protože vyhovují největšímu množství sociálních situací. Zejména jsou dobré pro diskusní setkání, kdy na sebe všichni navzájem dobře vidí, a „U“ forma evokuje žádoucí pocit „všichni jsme si rovni“. Asi tak jako stejný pocit evokuje kulatý stůl oproti stolu obdélnému, kde vždy někdo sedí v čele.

Výška stupňů odpovídá běžné výšce sedu, kolísá ale v závislosti na existenci a řešení podsedáků. Hloubka stupně by měla umožnit pohyb diváků do řady a z řady, takže pouhá hloubka sedu určitě stačit nebude. Pobytové stupně v Oodi mají hloubku výrazně vyšší a umožňují tím i širší využití.

Stupně bývají většinou dřevěné, protože to působí nejobytněji, mohou mít ale povrch shodný s navazující podlahou. Na Jezerce jsem kombinoval sedací plochy z dubového masivu s plochami svislými z podlahového vinylu. Důvod byl pragmatický: stupně jsou na kruhovém půdoryse, svislé plochy jsou tedy válcové a ohýbané dřevo by zbytečně zvýšilo náklady.

Důležitým doplňkem jsou podsedáky. Z obrázků je vidět, že tvar i velikost jsou různé, od kruhových přes čtvercové až po větší obdélníky, umožňující hédonické polehávání. Potahová látka musí být mechanicky odolná, hra s barevností se přímo nabízí. Ve finské knihovně v Seinäjoki použili zajímavé řešení, kdy výška podsedáku vyrovnává rozdíl mezi výškou schodu a výškou sedacích stupňů. Sedacím stupňům obecně sluší nepravidelné a „trochu nepořádné“ rozmístění podsedáků. Působí to uvolněně a přívětivě.

To už jsem ale u souvislostí mezi designem a „obytností“ knihovny, což je otázka jiná. A dost složitá.

V sousedství agory

Agora má volně a přímo navazovat na další živé prostory knihovny. V žádném případě by nemělo jít o stavebně oddělený nebo jinak izolovaný prostor. Na obrázku z Mid-Manhattan Library (s. 74) vidíme sedací stupně sevřené vysokými stěnami. Při vši účtě k autorům a nesporné kvalitě díla to moc nevypadá jako místo, kde bychom usedli a nechtělo se nám domů. Do sousedících prostor se má agora volně přelévat, její duch obohacuje výsledný dojem z navazujících prostor a obráceně.

V sousedství agory je dále dobré počítat se skladem, kam se schová občas užívané vybavení (židle navíc, křesla pro hosty a stolek, lektorský vozík, mobilní výstavní stojany a další – podle záměru a programu využití).

Ano, i technika

Tady asi neřeknu nic, co by nenapadlo každého, kdo se nad agorou a jejím užíváním zamyslí: že tu musí být rozmístěny slaboproudé i silnoproudé zásuvky pro uživatele, že je nutné vybavení audiovizuální technikou, včetně reproduktorů – a to i u malých prostor, které by řečník obsáhl i bez techniky. Jde o prezentaci ozvučených médií. A že je třeba ověřit akustiku, navrhnout správné umělé osvětlení s plynulou regulací i clonění okenních otvorů, to je asi také jasné.

... A proč tento článek?

Knihovníci nejspíš nebudou budovy navrhovat, ale jistě budou psát podrobné popisy toho, co od své budoucí knihovny a jejího architekta očekávají. Tento článek by jim, jak doufám, mohl pomoci ujasnit si vlastní vizi, přesněji formulovat, co vlastně po architektovi chtějí, nebo jak – z pohledu naplnění komunitní funkce knihovny – hodnotit návrhy vzešlé z architektonických soutěží.

Architekt nikdy nemůže o knihovnách vědět to co knihovníci, ale může přinést svůj pohled, jehož optikou mohou knihovníci nahlédnout prostor svého profesního života z jiného úhlu. A o to jsem se pokusil. Pokud jste dočetli až sem, tak děkuji za pozornost.

TOMÁŠ HOŘAVA | horava@horava-arch.cz

KOCUROVÁ, Lucie. Čtením se stáváme někým jiným. *Lidové noviny* [online]. 2020, (291), 13 [cit. 2021-01-04]. ISSN 0862-5921. Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/>.

Spisovatelka, scenáristka komiksových příběhů Klára Smolíková popisuje svoje představy, jak by měla vypadat dobrá dětská kniha. Zabývá se čtenářskou gramotností a rolí rodiny, školy i knihoven v rozvíjení dětského čtenářství. Dále se věnuje podpoře školních knihoven, nedostatečnému fondu těchto knihoven, dílnám čtení, které by měly být běžnou součástí výuky českého jazyka, otázce, jak mluvit s dětmi o knihách a čtení samotné. Zabývá se i rolí kresby v dětských knihách, tituly, které děti čtou, a rolí dětských časopisů. Předkládá možné postupy v případech poruch čtení u dětí. Upozorňuje na zahraniční inspiraci k podpoře čtení z Velké Británie (u nás například akce v podobě *S knížkou do života – Bookstart*) a inspiraci pro knihovny v práci se čtenáři. Na závěr uvažuje o důvodech, proč čteme knihy, co nám čtení přináší.

HOLUBEC, Ondřej. Covid mění čtenáře. *Mladá fronta Dnes* [online]. 2020, (263), 12 [cit. 2021-01-04]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz. ezproxy3.nkp.cz/mfdnes.asp>.

Rozhovor s Janem Kaňkou po ročním fungování na postu ředitele Krajské knihovny F. Bartoše ve Zlíně s tematikou online služeb, měnících se výpůjček, uzavření knihovny, úbytku registrovaných čtenářů, výpadku ekonomických příjmů a chování čtenářů v době pandemie. Dále je zmíněna náplň práce zaměstnanců v době covidu a protipandemická opatření. Dotazovaný upozornil na online projekty, na kterých knihovna participuje, databázi *Díla nedostupná na trhu* a budoucí automatizaci poboček náležejících ke krajské knihovně.

TŘEŠŇÁK, Petr. Proč děti nečtou. *Respekt* [online]. 2020, (45), 12 [cit. 2021-01-04]. ISSN 0862-6545. Dostupné z: <http://respekt.ihned.cz/>.

Autor předkládá svoji analýzu, založenou na studiu zahraničních i domácích odborných zdrojů (například autorů Jiřího Trávnicka, Maryanne Wolfové, Adama Garfinkla, Ester Staré, Anežky

Kuzmičové aj.), ve které uvádí důvody, proč dnešní děti nečtou. Není to jen dlouhými souvětími či odbočkami v textu, ale i tím, že dnešní mladá generace tomuto textu neporozumí. V textu se objevují termíny: čtenářská gramotnost, digitální generace, skimming (způsob konzumace textu, tzv. slízávání smetany), roztěkané čtenářství, hluboké čtení, literární elitářství, sociální rozměr čtení apod. Srovnání čtení z obrazovek oproti čtení z papíru, dále výzkum vlivu beletrie na rozvoj mozku. Autor vyvozuje, že ztráta schopnosti hlubokého čtení souvisí s úpadkem demokracie. V článku je také vyzdvížena role knihoven a knihovníků v procesu zlepšení čtenářské gramotnosti a čtenářských dovedností dětí a mládeže. Toto pojednání zakončují příklady dobré praxe z českého i zahraničního prostředí.

ČERNÁ, Eliška. Budoucí šéf knihovny musí projít testem. *Deník N* [online]. 2020, (238), 16 [cit. 2021-01-04].

Článek popisuje proces výběru generálního ředitele/generální ředitelky Národní knihovny ČR. Z pěti kandidátů vybrala komise, složená mj. z odborníků z oboru a zástupců Ministerstva kultury, kandidáty dva. Všichni adepti museli předložit koncepci rozvoje knihovny, kterou obhajovali před komisí. Vybraní kandidáti musejí projít testem psychologicko-manažerských schopností/dovedností. Autorka popisuje důvody, proč ministr kultury L. Zaorálek nepožadoval na rozdíl od podobného konkurzu v Národní galerii posudky zahraničních expertů. Jsou uvedeni všichni členové komise a také hlavní oblasti, na které se musí nový ředitel/ka soustředit: mj. dostavba depozitního skladu v Hostivaři, nová budova Národní knihovny apod.

Knihovna se zabydlela v novém. *Domažlický zpravodaj* [online]. 2020, (12), 10 [cit. 2021-01-05].

Rozhovor s Lenkou Schirovou, ředitelkou Městské knihovny Boženy Němcové v Domažlicích. Knihovna byla přestěhována do nových prostor Kulturního centra Pivovar. Téma rozhovoru: stěhování do nových prostor v době pandemie, služby knihovny, činnosti knihovny, velikost a složení fondu, nákup knih, audioknihy, připravované akce pro veřejnost, nejčtenější autoři/autorky apod.

O oblast knihovnictví a infomační vědy (LIS) je globálně v posledních desetiletích zvýšený zájem a v Indii byla v roce 2020 publikována studie, která analyzuje 39 výzkumných prací o trendech LIS. Předmět LIS ovlivňují počítačové vědy, nové technologie, management, statistika, snadná dostupnost abstrakčních a indexovacích databází aj. Je přitažlivý pro výzkumné pracovníky, kteří mapují vliv moderních technologií na služby knihoven. Objevila se nová témata, většinou provázaná s technologiemi. Studie odhalila velké rozdíly v použitých metodách, což vede k obtížnému porovnávání výzkumů. Liší se použité zdroje, časová období recenzí, výzkumy používají jiné strategie k identifikaci témat, jako jsou analýza klíčových slov, slovní a obsahová analýza. Dalším omezením je použití pouze anglických publikací. Studie prozkoumala 2705 příspěvků, které byly rozděleny do 58 témat (nejoblíbenější témata: správa knihoven, vyhledávání informací, databáze, katalogizace, veřejná knihovna, automatizace knihoven, knihovnictví a technologie). Zjistila, že nejběžnější předmětové skupiny ve výzkumu LIS byly služby knihoven a informační vědy (oběh, správa sbírek, správa) a úložiště informací a vyhledávání (klasifikace, indexování, vyhledávání informací). Odhalila, že se výzkum soustředil kolem tří klastrů knihovnické vědy, včetně akademické knihovny, elektronické knihovny, knihovnických služeb, fondů atd., vyhledávání informací (vyhledávání informací online, internet, informační systém, celosvětový web). (*IFLA Journal – Volume 46, October 3, June 2020, s. 234–249*)

Městská knihovna v německém v Neuau- bingu je populární mezi seniory a pořádá mnoho celorodinných aktivit. Její uživatelé jsou z různých zemí a spolupracuje s mnoha partnery. Sídlí v budově nákupního centra a byla několik let uzavřena kvůli rekonstrukci; management knihovny kreativně přemýšlel, jak si udržet uživatele. Knihovna si v budově nákupního centra dočasně pronajala budoucí dvoupokojový byt, který se stal základnou pro „práci v knihovně bez knihovny“. Knihovníci navštěvovali školní třídy s novými aktivitami (komiksové workshopy, promítání filmů, fotografické work-

shopy, virtuální výlety s 3D brýlemi atd.). Spisovatelé prezentovali svá díla ve školní tělocvičně, každý týden si pronajímala knihovna pro své aktivity pokoj na místní faře, další její vzdělávací aktivity probíhaly v divadle ve Westkreuzu. Knihovna také dlouhodobě spolupracuje s místním Domem dětí a mládeže. Pro mateřské školy byla vyvinuta terénní kampaň *Vítejte v cirkuse*. V Německu je mnoho dětí, pro které není němčina mateřským jazykem, a právě na ně se knihovna zaměřuje, připravuje pro ně animované filmy, obrázkové knihy a komiksy a hry, na kterých se učí německý jazyk. Knihovníci připravují akce i pro problémové děti. (*BuB Forum Bibliothek und Information – Jahrgang 72, Nr. 10, 2020, s. 526–527*)

Historie legislativy upravující povinný výtisk na Slovensku sahá do roku 1950, ale kontury, které s určitými obměnami platí dodnes, byly vymezené až zákonem č. 212/1997 Z. z. Ten zavazuje vydavatele periodických a neperiodických publikací i výrobce rozmnožením audiovizuálních děl bezplatně a na vlastní náklady odevzdávat kopie těchto publikací určitým právnickým osobám, v případě neperiodických publikací zpravidla knihovnám. Právní úprava v posledních měsících opakovaně vzbudila zvýšenou pozornost veřejnosti. V roce 2019 se umístila v anketě *Byrokratický nesmysl roku* (vyhlašuje každoročně Sdružení mladých podnikatelů Slovenska), na druhém místě s odůvodněním, že vydavatelé byli povinni zasílat např. do Parlamentní knihovny SR nebo knihovny Centra VTI SR i publikace, které s jejich zaměřením nemají nic společného. Vloni bylo toto téma oprášené v souvislosti s přijetím zákona obsahujícího 114 opatření na zlepšení podnikatelského prostředí. Součástí ustanovení totiž byla úprava zákona o povinných výtiscích. Ukládá vydavatelům povinnost ve stanovené lhůtě odevzdávat vybraným institucím deponáty. Tento model byl zaveden v mnoha státech světa – buď na základě přijatých právních předpisů, nebo na základě dobrovolnosti. Primárním záměrem odevzdávání výtisku určeným knihovnám je uchování hodnot národního kulturního dědictví pro budoucí generace. (*Knížnica – ročník 21, číslo 4, 2020, s. 16–20*)

Před 100 lety, **1. 3. 1921**, se narodil americký básník a překladatel **Richard Wilbur** († 2017), dvojnásobný držitel Pulitzerovy ceny za poezii; přeložil např. hry Molièra a Racina; česky vyšel výbor *Věci tohoto světa*.

Před 50 lety, **1. 3. 1971**, zemřel **František Hrubín** (* 1910), český básník, spisovatel, dramatik a překladatel, autor sbírek *Zpíváno z dálky*, *Krásná po chudobě* či *Včelí plást*, poem *Jobova noc* a *Romance pro křídlovku* nebo hry *Srpnová neděle*.

Před 55 lety, **5. 3. 1966**, zemřela ruská básníka a překladatelka **Anna Achmatovová** (* 1889), představitelka modernistického básnického směru, tzv. akméismu; po říjnové revoluci 1917 byla pronásledována a měla zakázáno publikovat, znovu publikovat mohla až od konce 50. let; k jejím vrcholným dílům patří poema *Rekviem* a *Poéma bez hrdiny*; nejobsáhlejší český výbor z jejího díla vyšel pod názvem *Vestálka paměti*. Před 85 lety, **7. 3. 1936**, se narodil francouzský spisovatel **Georges Perec** († 3. 3. 1982), člen literární skupiny Oulipo; česky vyšly jeho knihy *W. aneb Vzpomínka na dětství*, *Kabinet sběratele*, *Jak postupovat, chce-li člověk požádat šéfa oddělení o zvýšení platu* či rozsáhlý vrcholný román *Život návod k použití*.

Před 140 lety, **23. 3. 1881**, se narodil francouzský spisovatel **Roger Martin du Gard** († 1958), nositel Nobelovy ceny za literaturu, autor rozsáhlého románového cyklu *Thibaultové* a románů v dialozích *Jean Barois*.

Před 70 lety, **24. 3. 1951**, se narodila česká spisovatelka **Lenka Procházková**, dcera spisovatele a scenáristy Jana Procházků, signatářka Charty 77, před rokem 1989 mohla publikovat pouze v samizdatu a v zahraničí; autorka románů, novel a povídek *Růžová dáma*, *Pan Ministr*, *Zvrhlé dny*, *Smolná kniha*, *Beránek*, *Slunce v úplňku – Příběh Jana Palacha* a dalších.

Před 150 lety, **27. 3. 1871**, se narodil německý spisovatel **Heinrich Mann** († 12. 3. 1950), který získal v roce 1935 československé občanství, protože byl v Německu po nástupu nacistů k moci pronásledován; od roku 1940 žil až do smrti v USA; k jeho nejznámějším románům patří *V zemi hojnosti*, *Profesor Neřád* (předloha slav-

ného filmu *Modrý anděl*), *Poddaný* a dvojdílný historický román o francouzském panovníkovi *Mládí krále Jindřicha IV. a Zrání krále Jindřicha IV.* Před 85 lety, **28. 3. 1936**, se narodil **Zdeněk Svěrák**, český humorista, dramatik, scenárista, spisovatel, textař a herec, spoluzakladatel Divadla Jára Cimrmana a spoluautor většiny her tohoto legendárního divadla, autor řady písňových textů, knížek pro děti či úspěšných *Povídek* (2008); vedle společných scénářů s Ladislavem Smoljakem (např. *Na samotě u lesa*, *Marečku, podejte mi pero!*, *Kulový blesk* nebo *Jára Cimrman ležící, spící*) samostatně napsal scénáře k filmům jako *Vrchní, prchni*, *Tři veteráni*, *Vesničko má středisková*, *Obecná škola*, *Kolja*, *Tma-vomodrý svět* či *Vratné lahve*, z nichž řadu režíroval jeho syn Jan Svěrák. *Kolja* získal Oscara za nejlepší cizojazyčný film.

Před 85 lety, **28. 3. 1936**, se narodil peruánský spisovatel **Mario Vargas Llosa**, nositel Nobelovy ceny za literaturu; proslavil se hned svým prvním románem *Město a psi*, v němž vylíčil poměry na vojenském gymnáziu v Limě; následovaly „totalní romány“ *Zelený dům* a *Rozhovor u Katedrály*; patří k nejslavnějším latinskoamerickým spisovatelům; dlouhá léta žil v Evropě, získal španělské občanství a roku 1994 Cervantesovu cenu; česky vyšly i mnohé další jeho úspěšné romány: *Tetička Julie a zneuznaný génius*, *Pantaleón a jeho ženská rota*, *Válka na konci světa*, *Vyprávěč*, *Smrt v Andách*, *Kozlova slavnost*, *Ráj je až za rohem*, *Zlobivá holka*, *Chvála macechy*, *Keltův sen* či *Pětináročí* a eseje *Volání kmene*.

Před 80 lety, **28. 3. 1941**, zemřela dobrovolnou smrtí **Virginia Woolfová** (* 1882), anglická modernistická spisovatelka, esejistka a literární kritička, členka skupiny avantgardních umělců a intelektuálů Bloomsbury Group; česky vyšly výbor povídek *Strašidelný dům*, eseje *Tři guineje* a *Vlastní pokoj* a výbor z esejů *Jak to vidí současník*, *Deníky* a romány a novely *Jákobův pokoj*, *Flush*, *Orlando*, *Paní Dallowayová*, *K majáku*, *Vlhy* a *Mezi akty*.

Před 390 lety, **31. 3. 1631**, zemřel anglický básník a kněz **John Donne** (* 1572), představitel metafyzické poezie; česky vyšel např. výbor *Komu zvoní hrana*; u něho se inspiroval Ernest Hemingway pro název svého slavného románu.

Portréty archiv autora

Městská knihovna Mělník ve zrekonstruovaných prostorách Domu služeb s. 72–73

← Interiér části prostoru knihovny určené dětem

Foto: Tomáš Hořava

↓ Výpůjční pult

← Krátce po nastěhování do nových prostorů

Foto: Hana Lumpeová

Agora aneb Knihovna jako scéna komunitního života

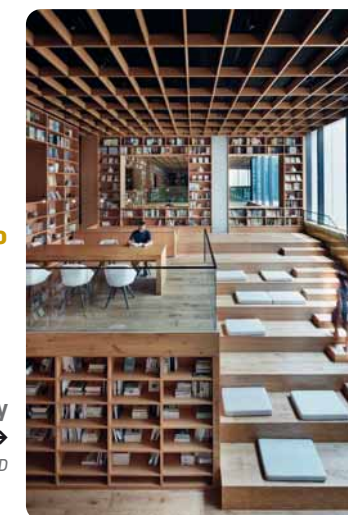
s. 74–77

← Z interiéru pobočky MKP Jezerka

Foto: V. Drbal

Interiér knihovny Yue v Číně →

Foto: BFSĐ

↑ Z interiéru pobočky MKP Vozovna

Foto: Zdeněk Lhoták

Knihovna střední školy v dánském Roskilde →

Foto: O. van Duivenbode

Cíle udržitelného rozvoje

<https://udrzitelna.knihovna.cz/tema-2021>

Autorka grafiky: Helena Rosová